

**SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİ DÜZEYLERİNİN
SPORTİF AKTİVİTE VE FARKLI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ
(ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

Uğur SARIBUĞDAY

**Yüksek Lisans Tezi
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
2022**

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
KİŞİ SPORLARI VE SPOR BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI

**SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİ
DÜZEYLERİNİN SPORTİF AKTİVİTE VE FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ (ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

(Examination on The Empathy Levels of Vocational School Health Services Students
in Terms of Sportive Activity and Distinctive Variables (The Case of Atatürk University))

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uğur SARIBUĞDAY

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahit DOĞAR

Erzurum
Nisan, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Uğur SARIBUĞDAY tarafından hazırlanan “Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Sportif Aktivite ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Atatürk Üniversitesi Örneği)” başlıklı çalışması 21.04.2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Erdoğan TOZOĞLU Aslı Islak İmzalıdır

Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Öner GÜLBAHÇE Aslı Islak İmzalıdır

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahit DOĞAR Aslı Islak İmzalıdır

Atatürk Üniversitesi

Enstitü Yönetim Kurulunun/.../....

tarikh ve sayılı kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Fatih KIYICI

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Sportif Aktivite ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Atatürk Üniversitesi Örneği)" adlı çalışmanın bilimsel etik ilkeleri doğrultusunda yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamını kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

.... / / 2022

Aslı Islak İmzalıdır

Uğur SARIBUĞDAY

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi, yazımı ve her aşamasında vermiş olduğu son derece değerli desteklerinden dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahit DOĞAR hocama, hem eğitimim hem de çalışmalarım süresince bilgi ve becerilerimin gelişmesinde bana yol gösterici düzeyde rehberlik eden Prof. Dr. Erdoğan TOZOĞLU hocama, her durumda bana zamanını ayırarak yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Mücahit DURSUN ve Ünal DİLEKÇİ abime, anket uygulamalarım sırasında kıymetli zaman ve yardımlarını esirgemeyen Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ve tüm çalışanlarına, beni hayata bağlayıp yüzümü güldüren sevgili eşim Nuray SARIBUĞDAY ve sevgili kızım Cemre SARIBUĞDAY' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca, hayatımın her döneminde anlayış gösterip bana yaşamsal destek veren, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem Rukiye SARIBUĞDAY ve canımdan çok sevdiğim merhum babam Ali SARIBUĞDAY' a teşekkürü bir borç bilirim.

Uğur SARIBUĞDAY

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİ DÜZEYLERİNİN SPORTİF AKTİVİTE VE FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Uğur SARIBUĞDAY

Nisan 2022, 66 Sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empati düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

Yöntem: Bu çalışmada öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu; Erzurum Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda çeşitli programlarda eğitim öğretim gören 337'si kadın ve 159'u ise erkek olmak üzere toplam 496 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, empatik eğilimi belirleyebilmek amacı ile Dökmen (1988) “Empatik Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 25,00 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler (frekans, aritmetik ortalama, standart sapma), Bağımsız Örneklem T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Pearson korelasyon ve Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Sonuçlar ise $p < .05$ anlamlılık düzeyine göre değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmada, kadın öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Geniş aile yapısındaki öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin çekirdek aile yapısındaki öğrencilerden yüksek olduğu, annelerinin eğitim düzeyi üniversite olan ve annelerinin mesleği serbest meslek olan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu, Sportif aktivite yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin sportif aktivite yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu, sportif aktivite yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin bireysel spor ve her iki sporu da yapan öğrencilerden düşük olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Sonuç olarak Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyet, aile yapısı, anne eğitim düzeyi, anne meslek, sportif aktivite yapma ve yapılan sportif aktivite türü değişkenleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yerleşim yeri, baba eğitim düzeyi, baba meslek değişkeninde anlamlı farklılık yaş ve haftalık spor yapma süresi değişkenlerinde ise anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: empati, empatik eğilim, sağlık, sportif aktivite

ABSTRACT

MASTER THESIS

EXAMINATION ON THE EMPATHY LEVELS OF VOCATIONAL SCHOOL HEALTH SERVICES STUDENTS IN TERMS OF SPORTIVE ACTIVITY AND DISTINCTIVE VARIABLES (THE CASE OF ATATÜRK UNIVERSITY)

Uğur SARIBUĞDAY

April 2022, 66 Pages

Aim: The aim of this study is to examine the empathy levels of Health Services Vocational School students in terms of distinctive variables.

Method: In this study, scanning model was used to examine students' empathic tendency levels in terms of different variables. The study group of the research; It consists of a total of 496 students, 337 of whom are women and 159 are men, who teach in various programs at Erzurum Atatürk University Vocational School of Health Services. "Personal Information Form" prepared by the researcher was used as data collection tool, and Dökmen (1988) "Empathetic Tendency Scale" was used to determine empathic tendency. SPSS 25.00 package program was used in the analysis of the obtained data. Descriptive statistics (frequency, arithmetic mean, standard deviation), Independent Sample T Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Pearson correlation and Tukey multiple comparison test were used in the analysis of the data. The obtained results were evaluated according to the significance of $p < .05$.

Findings: In the study, it was found that the empathic tendency level of female students was higher than the level of empathic tendency of male students. It was found that the empathic tendency levels of the students in the extended family structure were higher than the students in the nuclear family structure. The empathic tendency levels of the students whose mothers were university educated and whose mothers were self-employed were higher, the empathic tendency level of the students who do sports activities is higher than the level of empathic tendency of the students who do not do sports activities, It was found that the empathic tendency levels of the students who do not do sports activities are lower than the students who do individual sports and both sports.

Results: As a result, a significant difference was found between the empathic tendency levels of the Health Services Vocational School students and the variables of gender, family structure, mother's education level, mother's occupation, sportive activity and type of sportive activity. There was no significant difference in the variables of residence, father's education level, father's occupation, and no significant relationship was found in the variables of age and weekly exercise time.

Key Words: empathy, empathetic tendencies, health, sporty activity

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	2
Araştırmanın Problemi	3
Alt Problemler	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Araştırmanın Varsayımları	4
Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
Genel Bilgiler.....	5
Empatinin Tarihsel Gelişimi	5
Empatinin Tanımı.....	6
Empatinin Bileşenleri	9
Bilişsel Empati	10
Duygusal Empati	10
Algısal Empati	11
Bildirimsel Empati.....	11
Empatiye Benzer Kavramlar	11
Taklit	12
Özdeşleşme.....	12
Sempatî.....	12

İçtenlik.....	13
Empatinin Aşamalı Sınıflandırması	13
Empatinin Yararları.....	14
Empatinin Gelişimi.....	14
Bebeklik Dönemi.....	14
Çocukluk Dönemi.....	15
Ergenlik Döneminde.....	15
Empatik Eğilim.....	15
Spor	16
Spor ve Empati	18
Empati İle İlgili Yapılan Çalışmalar	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
Yöntem.....	22
Araştırmanın Modeli	22
Araştırma Grubu.....	22
Veri Toplama Araçları.....	22
Verilerin Analizi.....	23
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	25
Bulgular	25
BEŞİNCİ BÖLÜM	33
Tartışma ve Sonuç	33
Öneriler.....	39
KAYNAKÇA.....	40
EK-1. Anket Formu	49
EK-2. Etik Kurul Onay Formu	51
EK-3. Tez Benzerlik Oranı Beyan Formu	52
EK- 4. Anket Uygulama İzin Belgesi.....	53
ÖZGEÇMİŞ	54

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Normallik Dağılım Tablosu</i>	24
Tablo 2. <i>Katılımcıların Yaş ve Haftalık Sportif Aktivite Süreleri Ortalamaları</i>	25
Tablo 3. <i>Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı</i>	25
Tablo 4. <i>Katılımcıların Aile Yapıları</i>	25
Tablo 5. <i>Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerleşim Yerleri</i>	26
Tablo 6. <i>Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyleri</i>	26
Tablo 7. <i>Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyleri</i>	26
Tablo 8. <i>Katılımcıların Babalarının Meslek Dağılımı</i>	27
Tablo 9. <i>Katılımcıların Annelerinin Meslek Dağılımı</i>	27
Tablo 10. <i>Katılımcıların Sportif Aktivite Yapma Durumları</i>	27
Tablo 11. <i>Katılımcıların Sportif Aktivite Türü</i>	28
Tablo 12. <i>Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları</i>	28
Tablo 13. <i>Aile Yapısına Göre ANOVA Sonuçları</i>	28
Tablo 14. <i>Yerleşim Yeri Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları</i>	29
Tablo 15. <i>Baba Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	29
Tablo 16. <i>Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları</i>	29
Tablo 17. <i>Baba Meslek ANOVA Sonuçları</i>	30
Tablo 18. <i>Anne Meslek ANOVA Sonuçları</i>	30
Tablo 19. <i>Sportif Aktivite Yapmaya Göre t Testi Sonuçları</i>	31
Tablo 20. <i>Sportif Aktivite Türüne Göre ANOVA Sonuçları</i>	31
Tablo 21. <i>Yaş ve Haftalık Sportif Aktivite Yapma Süresine Göre Korelasyon Analiz Sonuçları</i>	32

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. <i>Normallik İncelemede Histogram Grafiği</i>	24
Şekil 2. <i>Normallik İncelemede Q-Q Plot Grafiği</i>	24

KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ

%	: Yüzdelik oran
EEÖ	: Empatik Eğilim Ölçeği
F	: Frekans
N	: Kişi sayısı
p	: Anlamlılık düzeyi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
Ss	: Standart Sapma (Standart Deviation)
t	: Bağımsız örneklem t değeri
X	: Ortalama (Mean)

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Empati kavramı ilk olarak 1897 yılında Lipps tarafından “Einfühlung” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Kökeni Latince olan empati kelimesi “empathia” olarak kullanılmıştır. Yunancada “em” kavramı içinde anlamını taşıırken “pathia” kavramı ise hissetmek anlamına gelmektedir (Ersoy & Köşger, 2016). Birçok araştırmacı tarafından zaman içinde sık sık değiştirilerek günümüze kadar gelen empati kavramı farklı şekillerde ifade edilmiştir.

Empati, kişinin karşısındaki kişinin bakış açısıyla olaylara bakıp onun duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması, hissetmesi ve bunu kişiye iletmesidir (Rogers, 1983). Başka bir tanıma göre empati, insanın kendini karşısındaki insanın yerine koyarak o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlayabilmesidir (Dökmen, 1988). Empati, başkalarının duygu ve yaşantılarını doğru olarak algılayıp geri bildirimde bulunabilmektir (Altınbaş, Gülöksüz, Özçetinkaya & Oral, 2010). Empatinin oluşabilmesi için kişi karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmeli, onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamalı ve empati kuranın zihninde meydana gelen empatik düşüncenin karşısındaki kişiye aktarılması gerekmektedir. Bütün bu aşamalar gerçekleşmesi sonucunda kişi karşısındakiyle sağlıklı bir şekilde empati kurma süreci yürütmüş olmaktadır (Dökmen, 2017). Empati kavramı hem bilişsel hem de etkileşimsel içeriklere sahiptir. Empati gerçekleşirken kişi ve karşısındakinin duygularında benzerlikler olabilmektedir. Fakat duygular ve düşünceler birebir aynı olmaz. Kişiler kimi zaman mevcut şartlara bağlı olarak empati kurabilmekteyken kimi zaman ise empatiyi ahlaki bir zorunluluk olarak görüp kişilik özelliği haline gelebilmektedir. (Cuff vd., 2016).

Empatik eğilim, empatinin duygusal boyutunu oluşturur. Empatik eğilim kişilerin günlük hayatta empatik düşünme ve bu düşüncelyi davranışa dönüştürebilme potansiyeli olarak tanımlanmaktadır. Empatik eğilim kişiler arasında farklılık gösterebilmekte ve kişilerin duygusal duyarlılık düzeyleri ile açıklanmaktadır. Kişilerin empati kurabilmesinin öncelik şartı, empatik eğilimin istenilen düzeyde olmasıdır (Dökmen, 1988; Öz, 1998).

Sağlık hizmetlerinin birinci basamağında çalışan sağlık personelleri hasta ve hasta yakınlarıyla doğrudan yüz yüze iletişim kurmak durumundadırlar. Sağlık hizmetinde kalitenin sağlanabilmesinin temel taşlarından birinin, sağlık personelleriyle sağlık hizmetinden

faydalanan kişiler arasındaki iletişim olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı sağlık personellerinin iletişim becerilerinin yüksek olması ve sağlık hizmeti alanların duygu ve düşüncelerini anlamaları gerekmektedir (Altay, 2007; Tutuk & Doğan, 2002).

Empatik iletişim, son dönemde giderek artan sağlık çalışanlarına şiddetin azalmasına yardımcı olacak en önemli öğelerden biridir. Sağlık çalışanları görevleri itibarıyla sağlık hizmeti alanlarla daha çok empatik iletişim gerektirir. Sağlık hizmeti alanlar ve onların yakınlarının tedavi olma ihtiyacı onları psikolojik olarak yıpratır, korku, endişe, üzüntü gibi onları olumsuz olarak etkilemektedir. Sağlık hizmeti alan hastaların ve yakınlarının yaşamış oldukları bu olumsuz duygularına rağmen onlarla iletişim kurmak ve onları anlamak, özel bir çaba gerektirir. Bu durum da empatik iletişimin gerekliliği daha fazla ortaya çıkmaktadır (Kılınç, 2016).

Literatürde empatik eğilim üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok hemşireler ve hemşirelik bölümü öğrencileri üzerine yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Diğer sağlık çalışanları üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ayrıca literatürde, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi konulu bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle bu araştırma; Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empati düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empati düzeylerinin sportif aktivite ve farklı değişkenler (cinsiyet, yaş, aile yapısı, yerleşim yeri, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba meslek, anne meslek, sportif aktivite yapma durumu, sportif aktivite türü ve haftalık sportif aktivite yapma süresi) açısından incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Empati sağlıklı iletişimin en önemli öğelerinden biridir. Sağlık hizmeti alanların duygularını daha kolay ifade edebilmeleri ve onları doğru anlamak için tüm sağlık çalışanlarının empatik iletişim becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Sağlık çalışanları kaliteli hizmet verebilmesi için kişiler arası iletişim sürecini doğru yönetmeleri gerekmektedir. Bunu sağlayabilmeleri için empatik eğilim düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Literatür taramasında empatik eğilim düzeyi yüksek olan kişilerin sağlık çalışanı mesleğini seçme eğiliminin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Öz, 1998). Ama sağlık çalışanları üzerine yapılan çalışmada uzun süre çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir (Dizer & İyigün, 2009).

Empati eğilimi sağlık çalışanlarına farklı bir bakış açısı kazandırır. Sürekli hasta ve hasta yakınlarıyla birebir iletişim halinde olmak, aynı zamanda onlara güler yüzlü bir hizmet vermek mesleğin gerekliliklerindendir. Hasta ve hasta yakınları kendileriyle empati kurulduğunu, anlaşıldıklarını ve önemsendiklerini hissederler. Kendisini önemli hisseden, anlaşıldığını bilen ve karşısındaki sağlık çalışanının onunla empati kurduğunu bilen hasta kendisini daha iyi hissetmeye başlar. Hastalığa bağlı olarak bazı durumlarda hastalar kişisel bakımlarını yapamayacak duruma gelebilirler. Bu durumda sağlık çalışanları bu görevi üstlenirler. Özellikle yataklı servislerde çalışan sağlık çalışanları için bu durum oldukça zor ve özveri isteyen bir iştir. Bundan dolayı orada çalışan sağlık çalışanlarının hem yeterli mesleki bilgiye sahip olması hem de empatik eğilimi düzeyinin yüksek olması gerekmektedir.

Bu noktadan hareketle çalışmanın gerekçesi; elde edilen verilerle hem sağlık çalışanı adayları olan sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin farklı değişkenler ile belirleneceği hem de empatik eğilim konusunda perspektif ve bakış açısının geliştirilmesi ve literatüre bilgi ve kaynak açısından önemli katkılar sunulmasıdır.

Araştırmanın Problemi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin demografik ve spora yönelik bazı özellikleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Alt Problemler

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile;

1. Cinsiyetleri,
2. Aile yapısı,
3. Yerleşim yerleri,
4. Baba eğitim düzeyleri,
5. Anne eğitim düzeyleri,
6. Baba meslek durumları,
7. Anne meslek durumları,
8. Sportif aktivite yapma durumları,
9. Yapılan sportif aktivite türü arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
11. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile haftalık sportif aktivite yapma süreleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

1. Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 337'si kadın 159'u erkek olmak üzere toplam 496 öğrenci ile,
2. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarıyla,
3. Verilerin analizinde kullanılan istatistiki yöntemlerle sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmada kullanılan empatik eğilim ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu,
2. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin ölçme araçlarına içtenlikle ve doğru cevap verdikleri,
3. Araştırma kapsamında kullanılan yöntemin amaca uygun olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Empati: Bir kişinin kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamaktır (Dökmen, 2004).

Empatik eğilim: Günlük hayattaki potansiyel empatik davranışta bulunma eğilimidir (Kapıkıran & Kapıkıran, 2000).

Spor: “Kişinin yetenekleri doğrultusunda belirli amaçlar ve kurallar çerçevesinde araçlı ve araçsız olarak, bireysel ya da toplu olarak yapılabilen, rekabet ve dayanışmaya bağlı; ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik bir olgudur” (Tozoğlu & Dursun, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Bilgiler

Empatinin Tarihsel Gelişimi

Empati, 19. Yüzyıl sonlarında “Einfühlung” kelimesi olarak Alman estetikçiler tarafından ilk olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sanat eleştirmeni Edgar Wind ise empatinin 1873 senesinde estetik psikolojisi ve biçim algısının tartışıldığı bir toplantıda ilk kez Robert Vischer tarafından kullanıldığını ifade etmiştir (Wispe, 1990). Vischer’e göre empati, ruhun ve vücut formunun bir obje içinde bilinçsizce yansımadır (Vischer, 1994). Wind, Vischer’in Einfühlung teorisinin özünü oluşturduğunu ve kendisinin de bir sanat tarihçisi olmasından dolayı fikirlerinin geniş bir kesim tarafından kabul edilmektedir (Wispe, 1990).

Günümüzde kullanılan empatinin ilk atalarından olan 19. Yüzyılın sonlarında yaşamış olan Rudolp Lotz ve Wilhelm Wundt tarafından içinde hissetmek anlamında olan “Einfühlung” terimi ortaya atılmıştır. Sonradan Lipps bu kavramı kişiler arasındaki ilişkileri karşılıklı olarak birbirlerini anlama olarak ifade etmiştir. Lipps’e göre Einfühlung, herhangi bir nesne ile hayali olarak bütünlük kazandığı bir iç gözlem yöntemidir. Einfühlung, bir kişinin kendini karşısındaki bir kişiye veya nesneye yansıtması, o nesneyi de kendi içinde hissetmesi, o nesneyle bütünlük oluşturmaya, o nesneyi anlamaya, onunla birlikte karşılıklı hislerin oluşması fakat bunları yaparken kendi benliğini kaybetmesi olarak da tanımlanmaktadır (Harrington, 2001).

Titchener emitolojiye ilgisi olması, Lipps tarafından kullanılan Einfühlung terimi Yunanca’daki empathia terimini de içine katarak İngilizce diline empathy olarak çevrilmiştir. İngilizce empathy kelimesi Yunanca’daki empathia teriminden biraz farklıdır. Yunan dilinde “em” içine “patheia” ise algılama anlamına gelmektedir. Titcher’e göre kişi, analog mantık yürütme yöntemiyle başkasının bilincini bilmesi mümkün değildir. İnsanlar bunu yalnızca içsel kinestetik taklit yöntemiyle yani empati yoluyla yapabilir. Yani başka bir deyişle, kişi fiziksel taklit yöntemiyle başka birinin sıkıntısını kendi içinde hissetmesinden meydana gelmektedir. Titchener, empatiyi iki farklı şekilde ifade etmiştir. Bunlar; duygusunu bilme ve sosyobilişsel bütünlüktür (Wispe, 1990).

Empati fikri 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar hemen her yerde kullanılmıştır. Zamanla farklı isimler altında kullanılması ve sosyal bilimler alanında kullanılmasına rağmen kişilerin

karşısındakinin bilincini bilmesindeki neden empati sorusunun güncelliğini korumasını sağlamıştır. Örnek olarak Mead, yazılarında empatiden söz etmemesine rağmen rol alma ve perspektif alma gibi empatinin süreçlerinden bahsetmiştir. 1937 yılında yayınlanan kitapta Allport, Lipps tarafından kullanılmış olan bilginin 3 boyutundan söz etmiştir. Burada anlatılmaya çalışılan karşımızdaki bireyin bireysel özelliğinin veya kişiseliliğinin bağımsız olarak dış bakış açısından ziyade hem katılanın hem de gözlem yapan bireylerin konumlarından kavranma durumudur (Barrett & Barrett, 1981).

Empati çalışmalarında alanın öncüleri arasında gösterilen Adler, İngiliz bir yazarın cümlelerine atıf yaparak “bir başkasının gözleri ile görmek, bir başkasının kulaklarıyla işitmek ve bir başkasının kalbi ile hissetmek” sözü ile sosyal ilgi ve sosyal duygu kavramlarının temelini oluşturmaktadır (Barrett & Barrett, 1981).

Carl Rogers empati çalışmaları yapanlardan en önemlilerden bir diğeri ismidir. Rogers, empatiyi iki farklı şekilde tanımlamaktadır. Empati, “birinin içsel referans çevresini doğru algılamak” ve “onun duygusal unsurlarını ve anlamlarını o kimse kendisi imiş gibi yaşamak” ve bu “mış gibi” olma şartını mutlaka sağlamaktır (Rogers, 1983).

Empati üzerine çalışma yapmış olan bir diğeri isim ise Hoffman’dır. Hoffman daha çok empatinin gelişimi ve tanımına odaklanmıştır. Ona göre empati erken bebeklik döneminde bile gözlemlenebileceği ve empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel olmak üzere 3 ögesinin bulunduğunu ifade etmektedir (Dökmen, 1988).

Yapmış olduğu çalışmalarla empati kavramına büyük katkıları olan bir diğeri isim Davis’tir. Davis empatinin tek boyutlu olarak anlaşılmasından ziyade çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmasından yanadır. Bundan dolayı empatiyi en genel anlamda bir bireyin gözlenebilen yaşantısına karşı gösterilen bireysel reaksiyonlar olarak tanımlamaktadır. Empatinin bir dizi yapılar bütünü olarak görülmesi, empatinin çok boyutlu bir yapı olmasının altında yatan nedendir. Empatinin yapıları, bakış açısı alma (perspective taking), empatik ilgi (empathic concern), kişisel sıkıntı/stres (personel distress) ve hayal gücü (fantasy) dir. Bu yapılar empatinin genel tanımıyla uyum göstermektedir. Empatinin çok boyutlu yapısını savunan Davis “dispositional empati” terimi ile empatiyi tanımlamakta ve empatinin doğuştan gelen bir özellik olduğunu savunmaktadır (Marshall vd., 1995).

Empatinin Tanımı

Empati tanımı zamanla bir çeşit değişiklikler neticesinde bugünkü şeklini almıştır. En genel anlamda empati, bir bireyin kendisini karşısındaki bireyin yerine koyması neticesinde o

kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, duygularını hissetme ve bu durumu karşısındakine anlatma sürecidir (Dökmen, 1987).

Empati konusunda araştırma ve inceleme yapan çok sayıda bilim adamı olmasına rağmen, empati deyince bugün dahi ilk akla gelen isim aynı zamanda hümanist psikolog ve danışan merkezi kurucusu da olan Carl Rogers'dir. Rogers, empatiyi elde etmiş olduğu terapi başarısının temeli olarak tanımlamaktadır. O empatinin; terapi verenlerin danışanlara “koşulsuz olumlu bakışla” baktıklarında, danışanların etkin ve verimli bir biçimde dinlenmesi, onlara duyarlı ve doğru bir şekilde geri bildirim verildiği zaman ortaya çıktığını ifade etmiştir (Dökmen, 2006). Rogers, empatiyi “nazik bir varoluş şekli” olarak tanımlamakta ve ona göre bunu yalnızca kendisinden emin olan bir bireyin karşısındaki kişinin saçma dünyasına girip ve istediği zaman ordan kolayca dönebilecek kişilerin gerçekleştirebileceğini ileri sürmüştür (Rogers, 1983). Rogers'a göre empati, bir insanın kendisini başka bir insanın yerine koyarak olaylara ve durumlara onun bakış açısıyla bakabilmesi, o karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini eksiksiz doğru bir şekilde anlayabilmesi, hissetmesi ve bunu karşısındakine iletebilme sürecidir (Dökmen, 2006).

Empatiyi oluşturan, insanların karşısındaki bireyler ile özdeşim kurabilmesi ve karşısındaki bireyin deneyim ettiği hisleri taklit etmesidir. İnsanların karşısındakilerin duygu ve düşüncelerini anlamasını böylece yeni görüş, duygu ve düşünceler üretilmesine katkı sağlamaktır. Empati sayesinde insanlar, karşılıklı etkileşim ve iletişimde bulundukları insanların öznel dünyalarına girerek, onların duygu ve düşüncelerini anlayıp anlam yükleyebilmektedirler. Bundan dolayı empati, “içe bakış süreci” olarak ifade edilmektedir (Özcan, 2002).

Empati aracılığıyla insanlar arasında yakınlık oluşmakta, etkili iletişim ve etkileşim kurulmakta ve sosyal destek düzeylerinde artış sağlanmaktadır. Empati kurarak iletişime geçen insanların kendilerinde bulunan değer yargılarının daha yüksek, sorunlu yaşantılara yaklaşımları daha sakin ve yapıcı olmaktadır. Empatik yaklaşım sergileyen bireyler kurmuş oldukları etkili iletişim ve etkileşim sayesinde farklı bakış açılarına sahip olmakta ve yaşamış oldukları zorlu ve sıkıntılı süreçler karşısında problem çözme becerilerin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Yetişen, 2018).

Günlük yaşamda empatinin bazı kazanımları vardır (Alçay, 2009). Bunlar;

- Empati, öncelikle bireyleri birbirine yakınlaştırır, iletişimin ve etkileşimin sağlıklı olmasını sağlar.
- İnsanların sosyal gelişimine katkıda bulunur.

- Diğer bireylerin yaşadıkları durumları kolay anlamamızı sağlar.
- Empati, hoşgörüyü arttırır.
- İnsanlara iletişim, ileri düzeyde farkındalık ve sosyal anlaşma becerisi kazandırır.

Empati konusunda yapılan diğer tanımlar ise şu şekildedir;

Eisenberg ve Strayer empatiyi, bir insanın duygusal durumundan kaynaklı olarak, onun duygusuna benzeyen tepkiler göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg & Strayer, 1990).

Davis'e göre ise empati, kişinin başkasının gözünden gözlemlediği deneyimlerine tepkilerdir (Davis, 1983).

Hoffman ise empatiyi, kişinin kendi durumundan ziyade karşısındaki kişinin durumuna uygun olan duygusal tepki vermesidir (Hoffman, 1990).

Empati, kişinin kendisini başka bir kişinin yerine koyması ve o kişinin bilişsel ve duygusal olarak hissettiği ve düşündüğünü, onun ne hissettiğini genel olarak yaşamış olduklarını anlamlandırma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Worthington & Wade, 1999).

Budak'a (2005) göre empati, insanların çevresinde bulunan diğer bireylerin düşünce ve hislerini tarafsız bir anlayış neticesinde değerlendirdiği ve değerlendirme sonucunda bunları zihninde canlandırma becerisine empati denir.

Çok boyutlu bir yapıda olmasından dolayı empatiyi açıklamak için çok sayıda tanım yapılmıştır. Yapılan empati tanımlarının 3 ortak özelliği vardır. Bunlar:

1. Empati kuracak birey, kendini karşısındaki bireyin yerine koyarak durumlara ve olaylara o kişinin bakış açısıyla bakabilmelidir. Yani karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmeye çalışmalıdır. Her birey dünyayı kendine has bakış açısıyla görmektedir. Bir bireyi anlamamanın özünde o bireyin gözünden olaylara bakmak ve olayları onun gibi algılamak gerekir. Bir insan karşısındaki kişinin rolünde empati kurduğunda, empati kurduğu kişinin rolünde fazla kalmamalı hemen kısa bir sürede kendi rolüne dönebilmelidir. Aksi takdirde karşısındaki kişiyle empati kurmuş olmaz, o kişiye karşı özdeşim kurmuş ya da sempati duymuş olabilir. Burada önemli olan husus empati kurulan kişinin bilişsel ve duygusal girdabına kendini kaptırmama zorunluluğudur.
2. Empati kurmanın özünde karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlamak vardır.
3. Empati kuran bireyin zihnindeki empatik anlayışını, empati kurduğu kişiye geçirebilmesi gerekmektedir. İnsanlar karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini

doğru olarak anlasa bile, karşısındakine anladığını ifade edemediği sürece empati kurmuş sayılmaz (Dökmen, 2001).

Empatinin Bileşenleri

Bir bireyle sağlıklı ve etkili empatik iletişim kurabilmek için ilk olarak o bireyin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamak gerekmektedir. Empati kurulan kişinin sadece duygularını veya sadece düşüncelerini anlamak yeterli değildir. Aynı empati tanımında olduğu gibi empatinin bileşenleri konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Kimi araştırmacı empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel yönüne odaklanırken, kimi araştırmacılar ise sadece bilişsel, bazıları da sadece duygusal yönüne odaklanmaktadır (Dökmen, 2006).

1909 yılından itibaren ki tarihi süreçte psikoloji ve psikiyatri biliminde kullanılmaya başlanmasından sonra empati kavramı ve bileşenleri 3 aşama ele alındığı bilinmektedir. Bu aşamalar:

1. Aşama: Empati 1950 yılının sonuna kadar bilişsel bir kavram olarak görülmüştür. Ayrıca empati ölçümü kişilik özellikleri ile ele alınmıştır.
2. Aşama: 1960 yılının başından itibaren empatinin bilişsel boyutunun yanında duygusal boyutu da ele alınmıştır.
3. Aşama: 1970’li yıllara gelindiğinde ise bir insanın duygularını anlamaya ve anladığını karşısındaki kişiye geri bildirimde bulunmaya “empati” denilmiştir. Yani empatinin hem bilişsel hem de duygusal yönünün olduğunu ifade etmişlerdir (Uluğ, 2014).

1970 yılından sonra da empatinin bileşenleri hakkında araştırmalar yapılmaya devam edilmiştir. Empatinin birden fazla boyutunun olduğunu vurgulayan ilk kişi Feshbach’dır. Onun dışında çok sayıda araştırmacı da empatinin birden fazla boyutunun olduğunu ifade edip bazen bilişsel bazen de duygusal boyutta tepkiler verilebildiğini ifade etmektedir (Brems, 1988).

Empatinin bileşenleri konusunda alanyazında birbirlerine yakın görüşler yer almaktadır. Örnek olarak Hoffman, empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel olmak üzere 3 bileşeni olduğunu ifade ederken, Kurdek ve Rodgon ise bilişsel perspektif, duygusal ve güdüsel perspektif alma olarak 3 bileşenininden söz etmektedirler. Fakat günümüzde kabul görmüş empatinin 4 ana bileşeni bulunmaktadır (Özodaişık, 2009).

Bilişsel Empati

Bilişsel empati, bir bireyin karşısındaki bireyin rolünü üstlenerek, o kişinin nasıl hissettiğini tam anlamıyla anlamaktır. Bu boyutta insanların duygularını anlama ve onların bakış açılarıyla hareket etmekten ziyade karşısındaki bireylerin duygularını bilişsel olarak anlamayı sağlar (Feshbach & Feshbach, 1982). Bu bileşende karşısındaki insanların hislerini yaşamaktan çok bu hislerin bilişsel olarak ne ifade ettiğini anlamlandırması durumudur. Başka bir anlatımla karşısındaki kişinin özel olarak psikolojilerini ve hislerini anlamayı içerir (Alver, 2003). Daha basit bir anlatımla bireyin karşısındaki kişinin duygusal durumunu doğru olarak anlama ve değerlendirme, farklı bir ifadeyle de kişinin yaşadığı olayları onun bakış açısıyla ele alabilme anlamını taşıyan bilişsel empati özellikle de bireylerin sosyal işlevselliğinde etkinlik göstermektedir (Smith, 2006).

Bireylerin duygularının zihinsel olarak algılanması ve anlamlandırma hususunda yeterli düzeyde olduğu ancak karşısındaki kişilerin duygularını yaşama ve hissetme durumunun olmadığı bir empati bileşeni olarak da tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2003). Bilişsel empati kuramını ilk ortaya atan kişi Mead'dir. Ona göre bilişsel empati, rol alma ve bakış açısı süreçlerinden oluşmaktadır. Bu süreçte benmerkezci yaklaşım ağır basmaktadır. Mead tarafından yapılan bu tanımlamalar neticesinde empatinin tanımlanmasında zihinsel süreçlerin varlığı kabul görmüştür. Bakış açısı ve benmerkezci yaklaşım bilişsel sürecin oluşmasında önemli iki unsur olarak görülmektedir (Akçalı, 1991; Öner, 2001).

Duygusal Empati

Duygusal empati, karşıdaki bireyin yaşadığı duyguyu hissetme ve karşıdaki bireyin duygu durumuna en uygun tepkiyi verebilmektir (DeKemp, vd., 2007). Bu empati türünde insanların ailelerine, akrabalarına, arkadaşlarına ve yabancı kişilere karşı fedakâr bir şekilde davranış sergileyebilmesi için insanları hem güldürmesi hem bu bunun yanında ahlaki açıdan önemi oldukça fazladır. Hatta literatürde duygusal empatinin şiddetinin bastırılmasında önemli rol üstlendiği ifade edilmektedir. Bu empati türünün bilişsel empatiden farkı bir günlük bebeklerin bile duygusal empati duyarlılığına sahip oldukları ifade edilmektedir (Smith, 2006). Bu empati sürecinde duygusal öğelerin yer almaması duygusal empati sürecini insanların toplumsal hareketlerinden meydana gelen bir yaklaşım biçimi olarak sınırlandırır. Bundan dolayı duygusal öğeler duygusal empati sürecinde oldukça öneme sahip bileşenler olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2003).

İnsanların yüz ifadeleri ve ses tonları gibi bazı uyarıcılar, onların duygularını doğru olarak hissedebilmemize ve içinde bulundukları duruma uygun tepki vermemize yardımcı

olmaktadır. Fakat bu tür ipuçları yeterli olmayabilir ve bireylerin duygularını hissetmekte zorlanabiliriz. Böyle durumlarda ise başkalarının gözünden olaylara bakma yani perspektif alma becerisi kullanılmaktadır. İnsanlar karşısındaki kişilerin duygularını ve hislerini anlama becerisi psiko-sosyal entegrasyonu olumlu olarak etkilerken, empatik eğilimlerin yetersiz olması psiko-sosyal entegrasyonu olumsuz olarak etkilemektedir. Yeterli empati kurma yetisi bulunmadığı durumlarda akran istismarları, cinsel suçlar, çocuk istismarları ve benzeri suçlarla ilişkili olabilir. Bunun yanında sosyal olmayan bireyler karşısındaki bireyin hislerini anlayamamakta ve empati kurmada yetersiz kalabilmektedirler (Kaya & Siyez, 2010).

Algısal Empati

Algısal bileşenler empati kurmanın ilk adımını oluşturmaktadır. Empati yapacak birey, karşısındakini dikkatle izlemeli, bireyin hareketlerini, ses tonunu, içeriğini, sözlerini ve zamanlamaya ait tüm imalara dikkat etmelidir. Bunları dikkatli bir şekilde yerine getirdikten sonra empati kuran bireyin bilişsel ve duygusal süreçleri anlaşılması mümkündür (Yılmaz, 2003).

Bildirişimsel Empati

Bildirişimsel empati, empati sürecinde olan bilidirişimsel ögeler, bilişsel ve duygusal ögeler neticesinde elde edilen deneyimin etkileşim içinde oldukları kişiye aktarılması olarak açıklanabilmektedir. Empati kuran kişi, etkileşim halinde olduğu kişinin duygu ve hislerini anlama, anlamlandırma ve elde ettiği sonuçları direkt olarak karşısındaki bireye aktarabilme becerisine sahip olmalıdır (Oner, 2001). Bu bileşen kısaca bilişsel ve duygusal bileşenler sürecindeki deneyimleri karşıdaki kişilere aktarılması olarak ifade edilebilir. Yapılan araştırmalar neticesinde empatinin bildirişim ögesi gençlik döneminde önemli derecede artış kaydettiği görülmektedir (Goldstein & Michaels, 1985). Günlük hayatta karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini tam anlamıyla anlasak bile, anladıklarımızı o kişiye anlatmazsak, empati kurma süreci tamamlanmamış olur (Özodaişık, 2009).

Empatiye Benzer Kavramlar

Empati kavramı sıklıkla kullanılan bazı kavramlar ile karıştırılabilmektedir. Empati ile karıştırılabilecek bazı kavramlar aşağıda verilmektedir.

Taklit

Taklit, başka bir insanın veya topluluğun davranışlarını isteyerek veya bilmeden kopyalama veya alışkanlığı sürecidir. Yeteneklerimizin, ilgi ve tutumlarımızın, davranışlarımızın, sosyal geleneklerimizin çoğunda belirli bir rolü olan önemli öğrenme biçimlerindendir (Budak, 2009).

Özdeşleşme

Özdeşleşmede kişinin farklı biri gibi olması ve farklı bir kişi gibi tutum ve davranış sergileme durumu olmaktadır. Burada birey kendi benliği yerine başka bir kişinin benliğini kullanır. Özdeşleşmede iki farklı kişi aynı benlikte yer almaktayken, empatide iki farklı benlik ayrı olarak bulunmaktadır (Uğur, 2007). Yapısal olarak özdeşleşmeye baktığımızda bireyin kendisine başkasına göre şekillendirdiği bilinçdışı bir durumdur. Buda özdeşleşmenin bireyin başka biri olma sürecinde güçlü bir his oluşturma isteğinden kaynaklanmaktadır. Özdeşleşme ve empati kavramlarına bakıldığında, kalıcılık, derinlik ve yoğunluk unsurlarından kaynaklı bazı farklılıklar bulunmaktadır (Yılmaz, 2003).

Empatide kişi kendi benliğiyle empati kurduğu kişinin benliğini ayrı tutarken, özdeşleşmede kişi kendi ideallerine uygun birini seçip onu taklit etme yoluna gitmektedir. Yani özdeşleşmede benlikler arası bütünleşme varken, empatide ise bu tür bir mekanizma bulunmamaktadır (Uluğ, 2014).

Sempati

Empati ile en çok karıştırılan kavramlardan biri de sempati kavramıdır. Sempati kelimesi eski Yunancadan “sympatheia” teriminden İngilizceye “sympathy” olarak geçmiş ve birisiyle acı çekme anlamına gelmektedir. Empatinin “ile hissetmek” biçiminde kullanılması empati ile sempatinin karışmasına neden olmaktadır (Gülseren, 2001). Sempati, başka birinin duygularının yaşam koşullarının veya hislerinin bizdeki karşılık bulma hassasiyetidir (Thompson, 1983). Empati ise, karşıdaki bireyin sıkıntılarını, acısını ve hislerini anlama ve onların duygularını paylaşma yetisi olarak görülür (Budak, 2009).

Literatürde empati ve sempati arasında olumlu ilişkinin olduğu ve empati düzeyi yüksek olan kişilerin sempati düzeylerinde olumlu olduğu tespit edilmiştir (Kapıkıran, 2009; Valiente vd. 2004).

İçtenlik

Empati ve içtenlik kavramları birbirlerine oldukça yakın ilişki içindedirler. Empati karşıdaki kişinin iç dünyasına girip bunu kendi içinde yaşama durumu iken içtenlik ise bu durumda bireyin kendi yaşam tarzını algılamak için çaba göstermesidir. Empati ve içtenlik de tıpkı sempatiye olduğu gibi birbirlerinden tamamen kopmamakta hatta birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak tanımlanmaktadırlar (Akkoyun, 1982; Çelik, 2008). İçtenlik ve empati birbirlerinden ayrılmayan hatta iç içe olan kavramlardır. İçtenlik empatinin ön şartlarından biri olarak tanımlanmaktadır (Katman, 2010).

Empatinin Aşamalı Sınıflandırması

Empatinin 3 temel basamağı vardır (Dökmen, 2015). Bunlar; “onlar aşaması”, “ben aşaması” ve “sen aşaması” olarak adlandırılmıştır.

Onlar Basamağı: Bu basamakta empatik tepkimede bulunan bireyin kendisine anlattığı problemler üzerinde kafa yormadığı, sorunun sahibinin duygu ve düşüncelerini umursamadığı, hatta onların duygu ve düşüncelerinin dışında kendi duygu ve düşüncelerini de ifade etmediği görülür. Sorunun muhatabı olan birey geri bildirimde bulunurken ortamda olmayan üçüncü kişiler yani toplum adına yaptığı ifade edilir.

Ben Basamağı: Bu aşamadaki birey, benmerkezci bir tutum takınarak, kendisine bir sorunla gelen kişiyi anlayıp problemleriyle ilgilenmekten ziyade, bu kişileri eleştirip onlara akıl verme gibi davranışlar sergilerler. Hatta bazı durumlarda kişilerin sorunlarıyla ilgilenmeyip kendi sorunlarını anlatırlar.

Sen Basamağı: Bu basamakta ilk iki basamağın aksine empatik tepkide bulunan birey karşıdaki sorunları olan kişinin rolüne girip olaylara onun bakış açısıyla bakar. Yani burada başka kişilerine ve kendisinin düşüncelerini ve sorunlarını anlatmaz. Doğrudan karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerine odaklanır ve hislerini anlar (Dökmen, 1998).

Dökmen (1998) bu 3 temel basamağı 16 basamağa ayırmıştır. Bunlar:

- Senin sorunların karşısında diğer insanlar nasıl hisseder.
- Eleştiri, dinleyenler sorun sahibini kendi görüşleri bakımından eleştirir.
- Akıl verme, karşısında olan bireylere akıl verip onlara yapılması gerekleri söyler.
- Teşhis, kendisine gelen kişilerin sorunlarına teşhis koyar “fazla kafana takıyorsun” gibi.
- Bende de var, aynı sorunlarla kendisinin de uğraştığını söyleyip anlatır.

- Benim duygularım, sorunları sözle veya davranışla açıklar “mutlu oldum, üzgünüm gibi.
- Destekleme, karşı taraftaki kişiye destek olduğunu söyler.
- Soruna odaklanma, anlatılan soruyu irdeleyip onunla ilgili sorular sorar.
- Tekrarlama, dinlemiş olduğu konuları yansıtmış olur.
- Derin duyguları anlama, empatinin en verimli olduğu basamaktır. Kişi kendisini karşıdaki bireyin yerine koyarak, onun ifade ettiği bütün duygu ve düşüncelerin farkına varır ve onu karşıdaki kişiye anlatır.

Empatinin Yararları

Empati kavramı psikolojik terimden daha öte doğal olan bir etkileşim sürecini ifade etmektedir. Bu süreç insanlara çok fayda sağlamanın yanında hem empati kuran hem de empati kurduğu kişiler açısından da önemlidir (Dökmen, 2004).

Empati becerisi yüksek olan insanların sinirlilik, önemseme, acıma, kırgınlık, iletişim becerileri ve farkındalık düzeylerini kontrol altına alabilmede oldukça başarılı oldukları için diğer kişiler tarafından daha çok sevilmektedir (Barnett, 1990).

Empatinin Gelişimi

Empatinin bebeklik, çocukluk ve gençlik dönemleri süreçleri olmak üzere üç gelişim dönemi bulunmaktadır.

Bebeklik Dönemi

Bebekler 1 yaşından sonra kendilerini ayırttırıp bağımsız bir fiziksel varlık olduklarını keşfederler. Empati düzeyleri yüksek olan çocuklar düşük olanlara göre kendi öz kontrol mekanizmaları, içsel motivasyon düzeyleri ve prososyal davranış gösterme eğilimlerinin daha iyi olduğu ifade edilmektedir (Miller & Haar, 1997). Bebek davranışları üzerinde anne ve babaların kuvvetli etkisi olduğu bilinmektedir. Bir diğer gerçek ise, bebeklerinde anne ve baba üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduklarıdır (Plutchik, 1990).

Bebeklerin ifadelerinden yetişkinler üzerinde derin bir duygusal etkiye sahip oldukları ve bunların duygusal olarak gözle görülür bir şekilde hissedildiği bilinmektedir. Dahası bu hareketler, bebeklerin yetişkinlerden karşılık görmesi duyuşsal olarak da onları etkilemektedir. Bebeğin bakımıyla ilgilenen kişi ile bebekler arasındaki ifadeler, empatik olarak karşılıklı kontrolün ilk belirtiler olduğu söylenmektedir (Trevvarthen, 1984).

Çocukluk Dönemi

Bebeklik döneminin ardından çocuklar fiziksel olarak herkesle aynı olmadıklarının farkına varırlar. Ama iç dünyalarında ise henüz bu ayrımı yapamamaktadırlar. Çevrelerinde olup biten her şeyin kendinde olanlarla aynı olduğunu zanneder ve ona göre tepki verir ve böylece duygusal olarak bir his oluşur. Bu duygusal his ise empatinin ilk aşaması olarak görülür. Fakat empatinin ilk koşulu karşıdaki kişinin hislerini ve nedenlerini anlamayı gerekli kılmaktadır. Çocuklardaki bu tepkinin sebebi 2-3 yaşlarından başlayıp geç çocukluk dönemine kadar devam eden ve git gide artan karışıklarda rol alma yeteneklerinin devreye girmeleridir (Dacey & Travers, 1996).

Çocukluk döneminin ileri evresinde 10-12 yaş grubundaki çocuklar empati duygularını tanıdıkları kişiler dışındaki kişilere karşıda yaydığı bilinmektedir. Çocuklar bu dönemde hiç tanımadıkları kişilere karşı empati duyabilir ve dünya meseleleri hakkında düşünebilir (Shapiro, 2000).

Ergenlik Döneminde

Ergenlik döneminde, ergen ile anne ve babaların arasındaki bağların koptuğu bir dönem değil, anne-baba ve ergenler arasında ilişkilerin yeniden gözden geçirilip düzenlendiği dönemdir (Bowlby, 1982). Bundan dolayı ergenlerin isteğine uygun olarak destekte bulunmak ve onlarla etkili iletişim kurabilmek ergenlerin psikolojilerinin sağlığı açısından oldukça önemlidir. Bunun içinde ergenler bağımsızlaştıkça anne ve babalarında aynı oranda baskıcı ve kontrollü tutumlarını azaltmaları gerekmektedir. Ergenin kimlik oluşumunda başarılı olmak için onların deneyim kazanacakları ve bağımsızlık kazanmalarına imkan tanıyacak empatik davranışlarda bulunulmalıdır (Crain, 1987).

Anne ve babaların ergenleri olumlu desteklemeleri ergenin arkadaşları ve sosyal çevreleri ile birlikte olumlu ilişkiler geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Empatik anlayışın geliştirilmesinin önündeki sorunların erken tespit edilmesi, empatik eğilim düzeylerinin erken yaşta fark edilmesi ve buna uygun müdahalelerde bulunulması oldukça önem arz etmektedir (Kaya & Siyez, 2010).

Empatik Eğilim

Empatik eğilim, insanların empati yapabilme potansiyelini gösterir ve empati yapılan kişinin duygusal durumunu anlama ve onu hissetme becerisi, yardımcı olma isteği olarak tanımlanır. Yüksek empatik eğilim düzeyine sahip kişiler daha yardımsever oldukları bilinmektedir. İnsanların günlük hayatlarında yardımsever olma düzeyini belirleyen empatik eğilim davranışın kazandırılması oldukça uzun bir süreç gerektirmektedir. Empatik eğilimi ve

iletişimi yüksek olan bireylerin etrafındaki kişilerle güçlü empati kurması beklenmektedir (Yiğitbaş vd., 2013).

Empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireylerin empatik becerilerinin de yüksek olduğu bilinmektedir. Empatik eğilime sahip olmak dikkat, bellek, farkındalık ve yaratıcılık gibi bilişsel süreçlerinde gerektiğinden bu özellikleri taşıyan bireylerin öğrenmeleri kolaylaşmakta ve akademik başarı düzeyleri de artmaktadır (Öz, 1998). Empatik eğilim, kişilik özelliği olmasından dolayı doğuştan gelmekteyken empatik beceri ise eğitim alarak geliştirilebilmektedir (Akyol & Hamamcı, 2007; Karaca vd., 2013).

Empatik eğilimi yüksek olan bireylerin empatik eğilimi gelişmemiş olan bireylere göre içsel mekanizmaları, duygusal tepki ve kontrol mekanizmalarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. İnsanların karşılıklı etkileşim süreçlerinde özellikle ikili ilişkilerde empati kavramı oldukça önemlidir. İnsanların hem karşılarındaki hem de kendi duygularını anlamlandırabilmeleri, karşılıklı olarak sağlam ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasına katkı sağlamaktadır. Dahası empatik eğilim, pozitif davranış değişimini de sağladığı için bireylerin saldırgan davranışlarını azalttığı bilinmektedir (Topçu vd., 2010; Önder & Gülay, 2007).

Empatik becerilerle ilgili literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Kimi çalışmalarda empati beceriler ve empatik eğilimlerin eğitim aracılığıyla kazandırılacağını ifade edilirken, bazı çalışmalarda ise empatik becerilerin doğuştan gelen bir beceri olduğunu ifade etmektedir (Kahraman & Akgun, 2008).

Empatik eğilimin, bireylerin aileleri tarafından yeteri kadar desteklenmediği durumlarda daha düşük seviyede olduğu ve bu bireylerin daha saldırgan bir davranış sergiledikleri görülmektedir (Kemp vd., 2007).

Spor

Spor sözcüğü Latince'den gelmektedir. Latince "delport" veya "disport" olarak zamanla değişerek sport sözcüğü halinde kullanılmıştır (Balcıoğlu vd., 2003). Spor sözcüğü temel anlamının dışında farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. Luscha sporu, kişilerin yaşadıkları toplumla uyum içinde ruhsal ve bedensel sağlıklarını korumak amacıyla yapılmaktadır (Hünük & Demirhan, 2003).

Spor, içerisinde çeşitli alanlar bulunan ve bu alanlar farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır. Sporun alanları içinde yer alan ekonomi, fizyolojik, psikolojik açıdan kişilerin gelişimi, yetenek ve beceri karakter gelişimine katkı sağlayarak toplumla uyum içinde olmaya yardımcı olmaktadır (Ünsal & Ramazanoğlu, 2013).

Spor, kişilerin belirli sınırlılık ve düzenlemeler içinde sosyal ve ruhsal davranışların, motorik becerilerin fiziksel aktiviteler aracılığıyla geliştirilebildiği biyolojik, pedagojik ve sosyal etkinlikler olarak tanımlanır (Orkunoğlu, 1985). Başka bir tanımda ise spor, insanların doğal çevresiyle mücadeleleri sırada geliştirmiş oldukları temel becerilerin araçlı veya araç olmadan savaş metotların bir süre sonra barışçıl bir anlayış neticesinde geliştirilmiş olan oyunlar ve etkinliklerdir (Yetim, 2005). Spor, belirli kurallar içinde araçlı veya araçsız olarak bireysel veya topluca yapılan kişiyi ruhsak ve fiziksel olarak geliştiren, rekabet içinde oynanan bütünleştirici ve kültürel olgudur (Erkal, 1991).

Belirli kurallar dahilinde bireyleri, toplumları uluslararası arenada barış ve birliktelik ruhu içinde mücadele etmektir. Spor, rekabet, üstünlük, kazanma, mücadele ve heyecan duyma gibi kavramları içinde bulundurur. Bu özelliklerinden dolayı spor, çok yönlü, çok amaçlı ve oldukça faydalı boyutlar edinerek evrensel bir kavram olmuştur (Yıldıran vd., 1996). Spor, sağlıklı ve dinç bir neslin yetişmesinde ana eğitim aracı olarak görülmektedir. İnsanların mutlu ve huzurlu bir hayat sürmeleri, ayrıca ruh ve beden sağılıklı olması ile doğrudan ilişkilidir. Kişilerin ruh ve beden sağılığını korumada spor oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca insanların içinde yaşadıkları toplumla iyi bir sosyal ilişki kurmasında ve bir düzen içerisinde yaşamalarında spor oldukça önemli bir görev üstlenmektedir (Akıncı, 2007).

Spor, karakter ve kişiliğin gelişmesinde oldukça önemlidir. Yöneticiler ise, enerji depolamak ve mücadele etme duygularını ön plana çıkarmak için spor yapaktadırlar. Bunun yanında, spor sayesinde insanlar sosyalleşerek bir topluluğa bir gruba veya zümreye katılarak yalnızlık duygusundan kurtulmaktadır. İnsanlar destekledikleri takımın başarılarını ve başarısızlıklar karşısında takımla bütünleşerek duygusal bütünlük sağlanmaktadır. Bundan dolayı psikologlar sporu, tedavi edici bir klinik gözüyle bakmaktadırlar (Tezcan, 1997).

Sporun Amacı

Sporun amacı; bireylere fiziksel, zihinsel, duygusal, psikolojik, kültürel ve sosyal yönden katkı sağlayarak onları toplumun sağılıklı bir birey haline getirmektir. Ayrıca başka bir amacı da, uluslararası alanda mücadele edecek elit sporcular yetiştirip ülkenin tanınmasını sağlamaktır. Bir diğer amaç ise; belirli kurallar dahilinde yarışıp, yarış kazanıp, heyecanlanıp ve profesyonel olarak kazanç sağlamaktır (Yetim, 2000).

Bireyin fiziksel gelişimine katkı sağlayan en önemli faktör fiziksel aktivitedir. Hayatta kalma ve enerjik olabilmenin şartı egzersiz yapmaktır. Egzersiz, belirli bir düzende yapıldığı takdirde kas sinir sistemini geliştirip, kişinin güç ve performansına s-katkı sağlayacaktır. Ayrıca spor yapan bireyde mutluluk ve haz alır. Spor yapan bireyler kendini geliştirdiği için hayatın

monotonluğundan kurtulmuş olur. Spor yapan kişilerin kendilerine ve çevrelerine bakış açıları değişir (Doğan, 2005).

Sporun Kişilik Üzerine Etkileri

Spor sadece insanları sosyalleştirme aracı olmayıp aynı zamanda oyunlar ve hareketler aracılığıyla bireyin öz farkındalığını ve duygularını ifade etme fırsatı verir. Spor yapan insanlar başta saldırganlık olmak üzere olumsuz çok sayıda motivasyonu kontrol altında tutmayı öğrenir (Öztürk, 2002). Spor insanların birlikte ortak faaliyet yapmalarına olanak sağlar. Spor yaparak insanlar mücadele etmeyi, çalışmayı, disiplini ve kararlılığı öğrenir. Kişilerde sağlıklı ilişki kurma, yenme ve yenilme durumunu kabullenmeyi, başka kişilerin inançlarına ve görüşlerine saygılı olmayı yani hoşgörülü olma davranışları kazandırmaktadır (Şahan, 2008).

Spor, insanların ruh ve beden gelişimini olumlu olarak geliştirerek insanların sosyalleşmelerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Spor yapan kişiler sağlıkları için çaba sarf edildiği düşüncesiyle olumlu duygular kazanır ve daha özgüvenli kişiler haline gelirler. Ayrıca yapılan araştırmalarda spor yapan bireylerin daha az bunalıma girdikleri görülmektedir (Öztürk, 2002). Literatürde yer alan çalışmalarda, spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere göre daha mutlu, sağlıklı, psikolojik olarak daha sağlıklı, saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu, kendilerini daha kolay ve rahat ifade edebildikleri, sosyal ilişkilerde daha özgüvenli, daha dengeli ve öfke kontrol mekanizmalarının daha iyi geliştikleri tespit edilmiştir (Doğan, 1996).

Spor ve Empati

Spor müsabakalarında atmosferin ve ortamdan kaynaklanan faktörler neticesinde sporcular, antrenörler, hakemler ve seyircilerde meydana gelen heyecan ve stres sonucunda zaman zaman saldırgan davranışlarda bulunabilmektedirler. Hatta bu davranışlar ara ara fiziksel şiddet boyutuna varabilmektedir. Bu tür olumsuz tutum ve davranışların önüne geçilebilmesi için empatik davranışların sergilenmesi oldukça elzemdir. Yarışma ve mücadele esnasında hakemin ve rakip oyuncuların içinde oldukları durumun farkına varan sporcular, oldukça yoğun baskı altında kalabilmelerine rağmen mantıklı hareket ederek herhangi bir olumsuz durum sergilemeden müsabakaların daha keyifli olmasına katkı sağlayabilmektedir. Spor müsabakalarında herkesin belirli bir heyecan seviyesinde olduğu için tarafların birbirlerine karşı anlayışlı olmaları ve birbirlerinin duygularını anlamaları gerekir. Bazı durumlarda sporcuların mutlak kazanca odaklanması kimi zaman olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Sporcuların birbirlerine karşı anlayışlı olması ve spor müsabakalarının da kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır (Öztürk vd., 2004).

Spor müsabakaları esnasında, empatik becerisi gelişmiş olan sporcuların önemi üzerine literatürde birçok yaklaşım yer almaktadır. Bu yaklaşımlardan öne çıkanların başında, empati beceri düzeyi yüksek olan sporcularının takım arkadaşlarını anlamada daha iyi oldukları ve başarı seviyelerinin daha da arttığı ifade edilmektedir. Bu durum genellediğinde takım olarak empatik becerilerin gelişmiş olması takımın da daha başarılı olacağı fikrini ortaya atmak mümkün olmaktadır (Dorak & Vurgun, 2006).

Spor müsabakalarında oyuncuların empatik eğilim göstermeleri sonucunda oyuncuların başarılarını arttıracakları düşüncesi oldukça mantıklı bir yaklaşım olarak görülmektedir. Spor mücadelesi esnasında sporcu, takım arkadaşlarına, rakibe, hakemlere ve taraftarlara yönelik empatik davranış göstermesi takımın beceri düzeyini de arttıracığından diğer sporcuların da performanslarının artmasına katkı sağlayacaktır (Erkuş & Yakupoğlu, 2001). Literatürde yer alan bir çalışma da bireysel spor yapan bireylerin antrenörleri takım sporcularının antrenörlerine kıyasla daha fazla empatik eğilim içinde oldukları saptanmıştır (Lorimer & Jowett, 2009).

Spor ortamında rekabetin yüksek olmasından dolayı empati kavramı oldukça önemlidir. Bunun dışında beden eğitimi derslerinde de empati kavramının üzerinde durulması gerekmektedir (Shields & Bredemeier, 1995). İnsanların kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini hissetmeye çalışmak beden eğitimi ve spor açısından oldukça önemli olduğunun farkında olunmalı ve spor derslerinde bunun uygulanmasına yeterince fırsat verilmelidir. Buradaki asıl amaç kişilerin karşısındaki kişileri daha iyi tanıyıp anlamalarına yeteri kadar fırsat verilmelidir. Anlayış gösterme, bireylerde bulunan ön yargıların kırılmasını sağlayarak bireylerin saldırgan davranışlarının önüne geçecek içsel bir tutum sergilemektir. Beden eğitimi dersinde empatik eğilim oluşturmalarına imkan sağlayacak çeşitli kaynaklar sürekli gündeme gelmektedir (Luther & Hotz, 2004).

Empati ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Kalliopuska (1983) tarafından yapılan empati ile ahlaki yargılar arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmaya 342 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda, empati ile ahlaki yargı arasında pozitif ilişkinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre empati düzeylerinin daha düşük olduğu ve yaş arttıkça empati düzeylerinin arttığı da raporlanmıştır.

Caruso ve Mayer (1998) tarafından çocukların ve yetişkinlerin duygusal empati düzeylerinin incelendiği çalışmaya 793 birey katılmıştır. Araştırma neticesinde 6 boyutlu duygusal empatiyi ölçen bir ölçme aracı geliştirmiştir.

Kandemir ve Özbay'ın (2009) benlik saygısı ile sınıf içinde algılanan empatik atmosfer arasındaki etkileşimin zorbalıkla ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada, öğrencilerin benlik saygısı ile algılanan empatik algılama arasında pozitif yönde, zorba davranışla algılanan empatik algılama arasında ise negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Rehber ve Atıcı'nın (2009) çalışmasında, ilköğretim öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Empatik eğilim düzeyleri yüksek olan öğrencilerin saldırganlık davranışlarının daha düşük olduğu, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin problem çözme davranışlarının daha düşük olduğu bulunmuştur.

Kapıkıran'ın (2009) çalışmasında, öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin kendini ayarlama açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 636 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sempatik ve empatik eğilimleri arttıkça rol yapma ve dışadönüklük özelliklerinin de buna bağlı olarak arttığı, benmerkezci eğilim azaldıkça da rol yapma ve dışadönüklük özelliğinin arttığı görülmüştür.

Derli ve Alpay (2012) tarafından Ortaöğretim öğrencilerin empatik eğilimleri ve işbirliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordamasının incelendiği çalışmanın sonucunda, empatik eğilimin dostluk, barışçıl olma, dürüstlük ve sorumluluk değişkenleri anlamlı yordadığı tespit edilmiştir.

Kağan ve Ciminli (2016) tarafından ergenlerin sanal zorbalık ve mağduriyetin empati ile ilişkisinin incelendiği çalışmaya, Erzincan'ın 5 farklı ortaöğretim kurumunda okuyan 544 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulgularında, empatinin sanal zorbalık ve sanal mağduriyet üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca sanal zorbalık ile empati arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Uysal'ın (2016) çalışmasında, gençlerde anne-baba tutumları, dindarlık ve empatik eğilim arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya İstanbul'un farklı bölgelerinde öğrenim gören 468 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, empati ile dindarlık arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Dindarlık düzeyi arttıkça empatik becerilerin de arttığı saptanmıştır. Ayrıca ergenlerin empatik eğilimleri ile anne-baba tutumları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Crocetti vd. (2016) tarafından yapılan ergen anti sosyal davranışlar üzerinde anne-baba gözetim etkilerinin etkisinde empatinin aracılık etkisinin rolünün incelendiği çalışmada, durumsal empatinin düşük ve yüksek düzey sonucunda hem bilişsel hem de duygusal boyutlarında anlamlı aracılık etkisi tespit edilirken, bilişsel empati de ise sadece yüksek düzeye aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur.

Allemand, Steiger ve Fend (2015) tarafından ergenlikte empati gelişiminin erişkinlikte sosyal yeterlilikleri yordama düzeylerinin incelendiği boylamsal çalışmada, 12-16 yaşları arasındaki ergenler 5 yıl ölçülmüştür. Araştırma sonucunda empatinin yetişkinlikteki sosyal yeterlilikleri yordadığı tespit edilmiştir.

Aslanoğlu'nun (2012) yapmış olduğu empati ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya, farklı bölümlerde öğrenim gören 993 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma bulgularında, erkek öğrencilerin empati düzeylerinin kadın öğrencilere göre daha düşük olduğu, ayrıca eğitim fakültesi öğrencilerin empati düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Demiralp (2017) tarafından narsistlik kişilik özellikleri ile empati ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmaya 500 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, eleştirel düşünme ve empatik eğilim arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Yetişen'in (2018) empatik eğilim ile bağlanma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmaya 100 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma bulgusunda, erkeklerin kadınlara göre empatik eğilim düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca kaygılı ve kaçınan kişilerin empatik eğilim düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Koçak ve Sezen Belçikanlı (2021) tarafından savunma sporları (judo, taekwondo ve kick boks) ile uğraşan üst düzey sporcuların empati becerilerini incelenmesi amacıyla yapılan çalışmaya 273 elit sporcu katılmıştır. Sonuç olarak, savunma sporu yapan elit sporcuların cinsiyet, yaş ve sporcu yaşları ile empati becerileri arasında anlamlı farklılık bulunurken, spor yaşı, milli sporcu olma durumu, kuşak seviyesi ile empati becerileri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde; araştırma modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında gerekli bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılığın bulunup bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında model olarak genel tarama modelleri içinde yer alan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama; eleman sayısının çok olduğu bir evrende, evren hakkında bir kanıya varabilmek için evrenin hepsi veya bir kısmından alınacak örneklem üzerinde yapılan ve kişi, olay ve nesneleri değiştirmeden olduğu gibi tanımlayan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2017). İlişkisel tarama ise, iki veya daha fazla değişken arasında olan ilişkiyi tespit etmek ve neden-sonuç ilişkisiyle ilgili birtakım ipuçları elde etmek amacı ile yapılan çalışma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2012; Karasar, 2009).

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu; Erzurum Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda çeşitli programlarda eğitim öğretim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 496 öğrencinin 337'si kadın ve 159'u ise erkektir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın veri toplama aracı, araştırmacının hazırladığı “Kişisel Bilgi Formu” ve empatik eğilimi belirleyebilmek amacı ile “Empatik Eğilim Ölçeği” olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Ölçme aracına ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmektedir.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi konulu çalışmasından alınarak kullanılmıştır. İnsanların günlük hayatlarında empati kurabilme potansiyellerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert türünde olup toplam 20 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek Likert türü bir ölçek olduğu için 1-5 arası numaralandırılmıştır. Ölçekte bulunan numaralar, Tamamen Aykırı (1), Oldukça Aykırı (2), Kararsızlık (3), Oldukça Uygun (4), Tamamen Uygun (5) olarak kodlanmıştır. Ölçekteki 8 madde negatif yazılmıştır. Negatif

yazılan maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekten en az 20 en çok ise 100 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınacak yüksek puanın empatik eğilimin yüksek olduğu, düşük puanın ise empatik eğilimin düşük olduğunu göstermektedir. Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) için yapılan güvenirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı ,72 bulunmuştur (Dökmen, 1988).

Verilerin Analizi

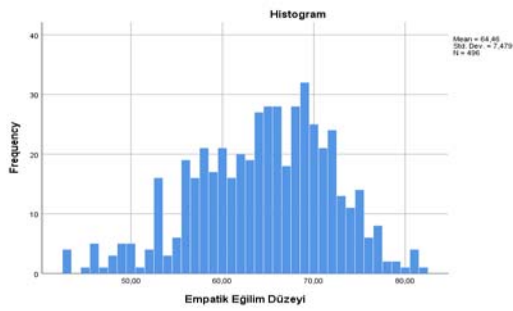
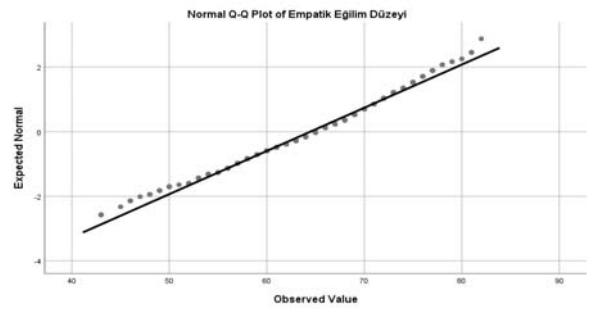
Verilerin analizine başlanmadan önce, elde edilen verilerin homojenlik, normallik, doğrusallık ve durağanlık vb. varsayımları sağlayıp sağlamadığı test edilmeli ve bununla ilgili istatistiksel bilgilere yer verilmelidir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmacı hangi analiz tekniklerini tercih edip etmediğini gerekçesiyle ifade etmelidir (Tozoğlu & Dursun, 2020).

Araştırma kapsamında elde edilen veriler analiz edilebilmesi için öncelikle veriler işlenmesi çalışması yapılmıştır. Bundan dolayı öncelik olarak, katılımcılar tarafından doldurulan kişisel bilgi formu ve “Empatik Eğilim Ölçeği” detaylıca kontrol edilmiştir. Toplanan verilerden yanlış veya eksik olanlar değerlendirme dışı tutulmuştur. Sonra analize uygun olan veriler bilgisayar ortamına aktarılıp verilerin analizi için uygun hale getirilmiştir. Verilerin analizi için SPSS 25 istatistiksel paket program kullanılmıştır. Analiz işleminde ilk olarak yüzde, ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı analizler yapılmıştır. Daha sonra verilerin normallik şartını sağlayıp sağlamadığını test etmek için çarpıklık, basıklık ile aritmetik ortalama değerlerine bakılmıştır. Empatik Eğilim ölçeğinin Skewness -,38 ve Kurtosis -,08 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Ayrıca histogram ve Q-Q Plot grafiği de incelenerek verilerin çarpıklık-basıklık değerleri hakkında bilgi edinilebilir (Şekil 1 ve 2). Empatik Eğilim ölçeği alt boyutlarının mod, medyan, aritmetik ortalamaları, çarpıklık ve basıklık değerlerinin birbirine yakın olduğu ayrıca bu değerlerin literatürde kabul edilen sınırlar içerisinde (-2.0 ile +2.0; -1.5 ile +1.5; -1 ile +1) yer aldığı görülmektedir. (George & Mallery, 2010; Tabachnik & Fidell, 2015; Büyüköztürk, 2012). Veriler normal dağılım göstermesinden dolayı parametrik testler tercih edilmiştir.

Analizde kullanılan testlerden, iki farklı bağımsız değişkenler ile Empatik Eğilim Ölçeği arasındaki farklılaşmayı belirlemek için “Bağımsız Örneklem için T-testi”, ikiden fazla farklı bağımsız değişkenler ile Empatik Eğilim Ölçeği arasındaki istatistiksel farklılaşmayı incelemek için tek yönlü varyans (anova) analizi yapılmıştır. Ayrıca farkın kaynağının tespit edilmesi için ise, Tukey testi tercih edilmiştir. Katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile yaşları ve sportif aktivite süreleri arasında olan ilişkinin incelenmesi için ise, “Pearson korelasyon” analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar $p<,05$ anlamlılık düzeyine göre yorumlanmıştır (Bursal, 2019; Büyüköztürk vd., 2012).

Tablo 1*Normallik Dağılım Tablosu*

	Statistic	Std. Error
Mean	64,45	,33
Median	65,00	
Variance	55,93	
Std. Deviation	7,47	
Minimum	43,00	
Maximum	82,00	
Range	39,00	
Interquartile Range	11,00	
Skewness	-,38	,11
Kurtosis	-,08	,21

Şekil 1*Normallik İncelemesinde Histogram Grafiği***Şekil 2***Normallik İncelemesinde Q-Q Plot Grafiği*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Tablo 2

Katılımcıların Yaş ve Haftalık Sportif Aktivite Süreleri Ortalamaları

		Yaşınız	Haftalık Sportif Aktivite Yapma Süreniz
N	Valid	496	149
	Missing	0	347
Mean		19,58	5,33
Median		19,00	4,00
Mode		19,00	2,00
Std. Deviation		1,65	4,24

Katılımcıların yaş ortalamalarının $19,58 \pm 1,65$ ve haftalık sportif aktivite yapma süreleri ortalamalarının $5,33 \pm 4,24$ olduğu saptanmıştır.

Tablo 3

Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	N	%	Toplam %
Kadın	337	67,9	67,9
Erkek	159	32,1	100,0
Toplam	496	100,0	

Araştırmaya katılanların 337'si(%67,9) kadın ve 159'u(%32,1) erkek olmak üzere toplam 496 öğrenci katılmıştır.

Tablo 4

Katılımcıların Aile Yapıları

Aile Yapısı	N	%	Toplam %
Geniş	123	24,8	24,8
Çekirdek	360	72,6	97,4
Parçalanmış	13	2,6	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların aile yapılarına göre; 360(%72,6) öğrencinin çoğunlukla çekirdek aile yapısında olduğu gözlenmektedir. Diğer öğrencilerden 123(%24,8) öğrencinin geniş ve 13(%2,6) öğrencinin ise parçalanmış aile yapısında oldukları görülmektedir.

Tablo 5*Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerleşim Yerleri*

İkamet	N	%	Toplam %
Şehir	294	59,3	59,3
İlçe	108	21,8	81,0
Köy/Mahalle	94	19,0	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların yerleşim yerlerine göre; 294(%59,3) öğrencinin çoğunlukla şehirde ikamet ettikleri gözlenmektedir. Diğer öğrencilerden 108(%21,8) öğrencinin ilçede ve 94(%19,0) öğrencinin ise köy/mahallede ikamet ettiği görülmektedir.

Tablo 6*Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyleri*

Baban Eğitim Düzeyi	N	%	Toplam %
İlköğretim	246	49,6	49,6
Ortaöğretim	201	40,5	90,1
Üniversite	49	9,9	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların babalarının eğitim düzeylerine göre; 246(%59,3) öğrencinin babasının çoğunlukla ilköğretim olduğu gözlenmektedir. Diğer öğrencilerden 201(%21,8) öğrencinin babasının ortaöğretim ve 49(%9,9) öğrencinin babasının üniversite olduğu görülmektedir.

Tablo 7*Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyleri*

Anne Eğitim Düzeyi	N	%	Toplam %
İlköğretim	414	83,5	83,5
Ortaöğretim	70	14,1	97,6
Üniversite	12	2,4	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerine göre; 414(%83,5) öğrencinin annesinin çoğunlukla ilköğretim olduğu gözlenmektedir. Diğer öğrencilerden 70(%14,1) öğrencinin annesinin ortaöğretim ve 12(%2,4) öğrencinin ise annesinin üniversite olduğu görülmektedir.

Tablo 8*Katılımcıların Babalarının Meslek Dağılımı*

Baba Meslek	N	%	Toplam %
Çalışmıyor	59	11,9	11,9
İşçi	107	21,6	33,5
Memur	54	10,9	44,4
Esnaf	55	11,1	55,4
Serbest Meslek	88	17,7	73,2
Emekli	133	26,8	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların babalarının meslekleri incelendiğinde; 133(%26,8) öğrencinin babasının çoğunlukla emekli olduğu gözlenmektedir. Diğer öğrencilerin babalarının meslek dağılımları Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 9*Katılımcıların Annelerinin Meslek Dağılımı*

Anne Meslek	N	%	Toplam %
Çalışmıyor	440	88,7	88,7
İşçi	14	2,8	91,5
Memur	6	1,2	92,7
Esnaf	5	1,0	93,8
Serbest Meslek	7	1,4	95,2
Emekli	24	4,8	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcıların annelerinin meslekleri incelendiğinde; 440(%88,7) öğrencinin annesinin çoğunlukla çalışmadığı gözlenmektedir. Diğer öğrencilerin annelerinin meslek dağılımları Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 10*Katılımcıların Sportif Aktivite Yapma Durumları*

Sportif Aktivite Yapma Durumu	N	%	Toplam %
Evet	149	30,0	30,0
Hayır	347	70,0	100,0
Toplam	496	100,0	

Katılımcılardan 149(%30) öğrencinin sportif aktivite yaptıkları gözlenirken 347(%70) öğrencinin ise sportif aktivite yapmadıkları gözlenmektedir.

Tablo 11*Katılımcıların Sportif Aktivite Türü*

Sportif Aktivite Türü	N	%	Toplam %
Bireysel	80	53,7	53,7
Takım	39	26,2	79,9
Her İkisi	30	20,1	100,0
Toplam	149	100,0	

Sportif aktivite yapan katılımcılara göre; 80(%53,7) katılımcının bireysel spor, 39(%26,2) katılımcının takım sporu yaptıkları ve 30(%20,1) katılımcının da her iki sporu da yaptıkları gözlenmektedir.

Tablo 12*Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	X	Ss	t	p	Fark
Kadın (1)	337	65,21	7,46	3,30	,001*	1>2,
Erkek (2)	159	62,85	7,27			2,35

Katılımcıların cinsiyetleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında $p<,05$ anlamlılık düzeyine göre anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($t;3,30$, $P>,001$). Kadın öğrencilerin (65,21) empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerin (62,85) empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (fark;2,35).

Tablo 13*Aile Yapısına Göre ANOVA Sonuçları*

Aile Yapısı	N	X	Ss	f	p	Fark
Geniş (1)	123	65,91	7,25	3,28	,03*	1>2 1,98
Çekirdek (2)	360	63,93	7,51			
Parçalanmış (3)	13	65,00	7,19			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin aile yapıları ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek için yapılan analizde $p<,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($f;1,43$, $p>,030$). Geniş aile yapısındaki öğrencilerin (65,91) empatik eğilim düzeylerinin çekirdek aile yapısındakilerden (63,9361) daha yüksek olduğu bulunmuştur (fark;1,98).

Tablo 14*Yerleşim Yeri Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları*

Yerleşim Yeri	N	X	Ss	f	p	Fark
Şehir	294	64,13	7,98	,74	,47	
İlçe	108	64,72	7,10			
Köy/Mahalle	94	65,14	6,14			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin yerleşim yerleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < ,05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f, ,74$, $p < ,47$).

Tablo 15*Baba Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları*

Baba Eğitim Düzeyleri	N	X	Ss	f	p	Fark
İlköğretim	246	64,78	7,35	,89	,40	
Ortaöğretim	201	63,91	7,60			
Üniversite	49	65,00	7,57			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < ,05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f, ,89$, $p < ,40$).

Tablo 16*Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları*

Anne Eğitim Düzeyleri	N	X	Ss	f	p	Fark
İlköğretim (1)	414	64,53	7,43	5,22	,02*	3>1 5,79
Ortaöğretim (2)	70	62,95	7,40			
Üniversite (3)	12	70,33	6,93			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < ,05$ düzeyinde anlamlı farklılık saptanmıştır ($f; 5,22$, $p > ,02$, $p > ,00$). Annelerinin eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin (70,33) empatik eğilim düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyi

ilköğretim (64,5386) ve ortaöğretim(62,95) olan öğrencilerden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (fark; 5,79, 7,37).

Tablo 17

Baba Meslek ANOVA Sonuçları

Baba Meslek	N	X	Ss	f	p	Fark
Çalışmıyor	59	64,71	7,01			
İşçi	107	64,24	7,11			
Memur	54	64,12	7,85			
Esnaf	55	65,41	6,70	,24	,94	
Serbest Meslek	88	64,25	6,63			
Emekli	133	64,38	8,64			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin babalarının meslekleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < ,05$ düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır (f; ,24, $p < ,94$).

Tablo 18

Anne Meslek ANOVA Sonuçları

Anne Meslek	N	X	Ss	f	p	Fark
Çalışmıyor (1)	440	64,16	7,57			
İşçi (2)	14	63,78	5,07			
Memur (3)	6	70,16	5,63			
Esnaf (4)	5	64,00	5,91	2,48	,03*	3,5>1,2,4,6
Serbest Meslek (5)	7	71,00	4,54			
Emekli (6)	24	66,91	6,87			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin annelerinin meslekleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p < ,05$ düzeyinde anlamlı farklılık saptanmıştır (f;2,48, $p > ,03$). Öğrencilerden annelerinin meslekleri memur ve serbest meslek olan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin annelerinin meslekleri diğer meslek grubunda olan öğrencilerden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 19*Sportif Aktivite Yapmaya Göre t Testi Sonuçları*

Sportif Aktivite	N	X	Ss	t	p	Fark
Evet (1)	149	66,32	7,14	3,70	,00*	1>2
Hayır (2)	347	63,65	7,48			2,67

Katılımcıların sportif aktivite yapma durumları ile empatik eğilim düzeyleri arasında yapılan analiz sonucunda $p<,05$ anlamlılık düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($t;3,70$, $P>,00$). Sportif aktivite yapan öğrencilerin (66,32) empatik eğilim düzeylerinin sportif aktivite yapmayan öğrencilerin (63,65) empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (fark;2, 67).

Tablo 20*Sportif Aktivite Türüne Göre ANOVA Sonuçları*

Sportif Aktivite Türü	N	X	Ss	f	p	Fark
Bireysel (1)	80	66,45	7,39	6,57	,01* ,00*	4<1 -2,79
Takım (2)	39	64,30	6,09			4<3 -4,98
Her İkisi (3)	30	68,63	7,18			
Yapmıyorum (4)	347	63,65	7,48			
Toplam	496	64,45	7,47			

Öğrencilerin yapmakta oldukları sportif aktivite türü ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda $p<,05$ düzeyinde anlamlı farklılık saptanmıştır ($f;6,57$, $p>,01$, $p>,00$). Sportif aktivite yapmayan öğrencilerin (63,65) empatik eğilim düzeylerinin bireysel spor (66,45) ve her iki sporu da (68,63) yapan öğrencilerden düşük olduğu sonucu bulunmuştur (fark; -2,79, -4,98).

Tablo 21*Yaş ve Haftalık Sportif Aktivite Yapma Süresine Göre Korelasyon Analiz Sonuçları*

		Empatik Eğilim Düzeyi
Yaş	r	,02
	p	,59
	N	496
Haftalık Sportif Aktivite Süresi	r	,05
	p	,48
	N	149

Öğrencilerin yaşları ve haftalık sportif aktivite süreleri empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin yaşları ve haftalık sportif aktivite süreleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin yaşları ve haftalık sportif aktivite süreleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında pozitif yönde bir benzerlik olduğu da çıkan sonuç olarak gözlenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, araştırmamızın problemini oluşturan alt problemler başlıklar halinde verilmiş ve her bir alt probleme ait elde edilen sonuçlar tartışılmıştır.

1. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin cinsiyetleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında yapılan analiz sonrasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kadın öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu saptanmıştır. Alanyazında, Hoffman (1977) tarafından yapılan çalışmada kadınların empati düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Temizyürek'in (2019) öğretmen adayları üzerine yapmış olduğu çalışmada erkek katılımcıların empatik eğilim düzeyleri kadın katılımcılardan düşük olduğu bulunmuştur. Şenkaya (2018) tarafından yöneticiler üzerinde yapılan çalışmada kadın yöneticilerin empatik eğilim düzeyleri erkek yöneticilerin empatik eğilim düzeylerinden yüksek olduğu belirtilmiştir. Çetin'in (2019) yöneticilerin empatik eğilim düzeylerini incelediği çalışmada, cinsiyete göre kadın yöneticilerin erkek yöneticilere göre empatik eğilim düzeyleri anlamlı derecede daha yüksektir. Gürsel (2016) tarafından branş öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada kadın öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri erkek öğrencilerin empatik eğilim düzeylerine göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmaların sonucu çalışma sonucumuzla örtüşmektedir. Alanyazında kadın bireylerin erkek bireylere göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğunu gösteren başka çalışmalar (Bertram vd.,2019; Biswas vd., 2018; Cotton, 1992; Chatterjee vd., 2017; Durak & Vurgun, 2006; Rehber, 2007; Seymen, 2007) da mevcuttur.

Literatürde çalışmamızın sonucuyla farklılaşan çalışmalarda bulunmaktadır. Genç ve Kalafat (2010) tarafından öğretmen adaylarının problem çözme becerisiyle empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Yılmaz ve Akyel'in (2008) beden eğitimi ve spor öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada, cinsiyet ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Demir (2012) tarafından sınıf öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmanın sonucunda, empati eğilim düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı raporlanmıştır.

2. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Öğrencilerin yaşları ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde, Şenkaya (2018) tarafından yöneticilerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışma bulgusunda, empatik eğilim düzeyi ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Onay, Egüz ve Ünal (2015) tarafından öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada, yaş ile empatik eğilim arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Yılmaz ve Akyel'in (2008) beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile yaş değişkeni arasında farklılaşma bulunmamıştır. Çıkan bu sonuçlar çalışma sonucumuzla paralellik göstermektedir.

Polat (2016) tarafından orta öğretimde görev yapan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada 25 yaşından küçük olan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri diğer yaş grubu öğretmenlerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Canidemir (2019) tarafından 18-30 yaş arası bireyler üzerinde yapılmış çalışmanın bulgusunda, empatik eğilim düzeyleri ile yaş arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çıkan bu sonuçlar çalışma sonucumuzla farklılaşmaktadır.

3. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile aile yapısı arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin aile yapıları ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Geniş aile yapısındaki öğrencilerin çekirdek ailelere göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu raporlanmıştır. Literatürde, Soydan (2019) tarafından lise öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilimlerinin incelendiği çalışmada, çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri geniş ailede yaşayan öğrencilere göre daha yüksektir. Filiz'in (2009) farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışma bulgusunda, aile yapısı ile empatik eğilim arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Yine literatürde yapılmış farklı bir çalışmada, Öztürk (2019) tarafından ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri ile empatik eğilim düzeylerinin arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, öğrencilerin aile yapıları ile empati eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla paralellik göstermemektedir.

4. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile yerleşim yeri arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin yerleşim yerleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek için yapılan analiz sonucunda, empatik eğilim düzeyi ile yerleşim yeri değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Literatürde, Özyazıcıoğlu, Aydınoglu ve Aytekin (2008) tarafından sağlık yüksekokulu öğrencilerin empatik beceri ve problem çözme becerilerin incelendiği çalışmaya 1 ve 4'ü sınıf öğrencilerinden oluşan 189 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin yerleşim yerleri ile empatik eğilimleri arasında farklılaşma saptanmamıştır. Akbulut (2010) tarafından sınıf öğretmenlerin empatik eğilimlerinin incelendiği çalışma bulgularında öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri ile yerleşim yerleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Yine benzer olarak Nazik ve Arslan (2011) tarafından hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerinin empatik beceri ve öz duyarlık seviyelerinin incelendiği çalışma sonucunda, öğrencilerin empatik becerileri ile yerleşim yeri değişkeni arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmektedir.

5. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Literatürde, Çetinkaya (2011) tarafından üniversite öğrencilerin iletişim becerileri ile empatik eğilimlerinin incelendiği çalışmaya 195 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın bulgusunda, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ercoşkun (2005) tarafından eğitim fakültesi öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışma sonucunda, baba eğitim düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla benzerlik göstermektedir.

Literatürde araştırma sonucumuzla farklılaşan çalışmalara rastlamak da mümkündür. Ekinci ve Aybek (2010) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışma bulgusunda, baba eğitim düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Baba eğitim düzeyi okur-yazar olmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri baba eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerden düşük olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç çalışma sonucumuzla örtüşmemektedir.

6. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek için yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Annelerinin eğitim düzeyi üniversite olan katılımcıların annelerinin eğitim düzeyi ilköğretim ve ortaöğretim olan öğrencilere göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, Ekinci ve Aybek (2010) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışma sonucunda, anne eğitim düzeyi ile empatik eğilim düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi lise ve üniversite olanların puanları anne eğitim düzeyi okur-yazar olmayanlardan yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç çalışma sonucumuzla benzerlik göstermektedir.

Korur, Öncü ve Kılıç (2016) tarafından beden eğitimi ve spor öğretmenliği adaylarının empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmanın bulgularında, öğretmenlerin empatik eğilim düzeyi ile anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık vardır. Anne eğitim düzeyi üniversite olan katılımcılar anne eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcılara göre empatik eğilim düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yine benzer şekilde, Gülveren'in (2007) yaptığı çalışmada, anne eğitim düzeyi arttıkça empatik eğilim düzeyinin azaldığı sonucu bulunmuştur. Bu çalışma bulguları çalışmamız bulgularıyla benzerlik göstermemektedir.

7. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile baba meslek arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin babalarının meslekleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Literatürde, Beyaz (2016) tarafından yapılan çalışmada beden eğitimi öğretmen adaylarının babalarının meslek durumları ile empatik eğilim düzeyi arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Ural (2010) tarafından İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaya toplam 910 öğrenci katılmıştır. Çalışma bulgularında, öğrencilerin baba meslekleri ile empatik eğilim arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmektedir.

8. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile anne meslek arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin annelerinin meslekleri ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda anlamlı farklılık saptanmamıştır. Öğrencilerden annelerinin meslekleri memur ve serbest meslek olan

öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin annelerinin meslekleri diğer meslek grubunda olan öğrencilerden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Literatürde, Beyaz (2016) tarafından öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, katılımcıların anne meslek durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmamıştır. Yine benzer olarak, Ural'ın (2010) ilköğretim öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, çocukların empatik eğilim düzeyleri ile anne çalışma durumu arasında anlamlı ilişkinin olmadığı raporlanmıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmemektedir.

9. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile sportif aktivite yapma arasında anlamlı farklılık var mı?

Katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile sportif aktivite yapma değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Sportif aktivite yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin sportif aktivite yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyinden yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Literatürde, Tozoğlu, Dursun ve Şebin (2020) tarafından hemşirelerin empati düzeylerinin incelendiği çalışma sonucunda, sportif aktivite yapan hemşirelerin empati düzeyi sportif aktivite yapmayan hemşirelerden daha yüksek olduğu raporlanmıştır. Özbalta (2018) tarafından ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada sonuç olarak, sporcu olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sporcu olan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri sporcu olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yine benzer şekilde Fazel (2011) tarafından yapılan çalışmada, spor yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Kalliopuska ise (1991) tarafından yapılan çalışma sonucunda, spor etkinliğine katılmanın empatik eğilim düzeyini önemli şekilde etkilediğini saptamıştır. Ayrıca spor etkinliğinde empatinin önemli bir değişken olduğu da raporlanmıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmektedir.

Literatürde çalışma sonucumuzla benzerlik göstermeyen farklı çalışmalarda bulunmaktadır. Yıldız (2009) tarafından spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerin empatik eğilimlerinin incelendiği çalışmada, spor yapan ve yapmayan öğrenciler ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Dervent'in (2007) çalışmasında spor yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri spor yapmayan öğrencilere göre yüksek olduğu ama istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı belirtilmiştir. Farklı bir çalışmada ise Warner (1984) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının spor yapma durumları empatik eğilimden etkilenmediği saptanmıştır.

10. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile sportif aktivite türü arasında anlamlı farklılık var mı?

Öğrencilerin yapmakta oldukları sportif aktivite türü ile empatik eğilim ölçeğine ait aldıkları puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Sportif aktivite yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin bireysel spor ve her iki sporu da yapan öğrencilerden düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Literatürde, Erkut (2010) tarafından yapılan çalışmada bireysel spor yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri takım sporu yapanlardan düşük olduğu tespit edilmiştir. Karakaya (2002) tarafından yapılan çalışmada ise, bireysel ve takım sporu yapan katılımcıların empatik eğilimleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yine benzer olarak Özbalta (2018) tarafından yapılan çalışmada, sporcu olan ve olmayan katılımcıların empatik eğilim düzeyleri bireysel veya takım sporu yapmalarına bağlı olarak farklılaşmamaktadır.

Karademir ve Türkçapar'ın (2017) "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi" isimli çalışma sonucunda, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile yaptıkları spor türleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı bulunmuştur. Yine benzer olarak Tozoğlu, Dursun ve Şebin (2020) 'in çalışmasında, katılımcıların yaptıkları spor türü ile empati düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla farklılaşmaktadır.

11. Öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile haftalık sportif aktivite yapma süresi arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Öğrencilerin haftalık sportif aktivite süreleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin haftalık sportif aktivite süreleri ile empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Literatürde, Özkan (2019) tarafından yapılan kadın basketbol oyuncuların empati düzeylerinin incelendiği çalışma sonucunda, katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile spor yapma süreleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Yine benzer olarak Bozdemir (2017) tarafından yapılan "Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair play davranışları arasındaki ilişki" isimli çalışma sonucunda, basketbol oynayan öğrencilerin kulüp takımında oynadıkları süre ile empati beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Gençoğlu ve Namlı (2020) tarafından spor bilimleri fakültesi öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve empati düzeylerinin incelendiği çalışma sonucunda, katılımcıların

sportif aktivite yapma süreleri ile empati düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar çalışma sonucumuzla örtüşmektedir.

Öneriler

1. Sporun empatik eğilim düzeyine olumlu katkısı göz önünde bulundurularak beden eğitimi ve spor ders saatinin arttırılması,
2. Spor yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucundan hareketle spor yapmayan öğrencilerin de spora teşvik edilmesi,
3. Bu araştırmanın sadece Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılması bir sınırlılık olarak ele alınabilir. Bundan dolayı farklı fakülte ve bölümlerinde dahil edildiği daha geniş kapsamlı çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı,
4. Araştırmaya sağlık alanında çalışan katılımcıların da dahil edilmesiyle sağlık çalışanları ve sağlık öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri karşılaştırılması,
5. Araştırmaya katılan bireyler öğrenci oldukları için birbirlerine yakın yaş grubunda bulunmaktadır. Farklı yaş grubu bireylerde araştırmaya dahil edilip yaşı empatik eğilim düzeyine etkisinin daha kapsamlı incelenmesi,
6. Empatik eğilim konusunda farkındalıkların artması amacıyla kurs, seminer, panel vb. eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, E. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akcalı, F. O. (1991). *Kayı seviyesinin empatik beceri üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akıncı, Y.A. (2007). *Orta öğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor etkinliklerinin sosyalleşme süreci ve şahsiyetin oluşmasında katkısı* [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi-Kütahya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik anlayış üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2), 63-69.
- Akyol, A.K., & Hamamcı Z. (2007). The effect of drama education on the level of empathetic skills of university students. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy*, 1 (1), 205-215.
- Alçay, U. (2009). *Farklı okul türlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin empatik beceriler açısından karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Allemand, M., Steiger, A.E., & Helmut, A. (2015). Emphaty development in adolescence predicts social competencies in adulthood. *Journal of Personality*, 83(2), 229-241.
- Altay, A. (2007). Sağlık hizmetlerinin sunumunda yeni açılımlar ve türkiye açısından değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, (64), 33-58.
- Altınbaş, K., Gülöksüz, S., Özçetinkaya, S., & Oral, E. T. (2010). Empatinin biyolojik yönleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(1), 15-25.
- Alver, B. (2003). *Çeşitli kamu ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler*. [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Arslanoğlu, C. (2012). *Farklı bölümlerde öğrenim gören beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve saldırganlık ilişkisinin incelenmesi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Balcıoğlu, B., Özbek, A., & Sungur, N. (2003). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin değer sistemleri ve sorun çözmedeki yeterliliklerinin incelenmesi. *III. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Olimpik Eğitim ve Spor Kültürü Sempozyumu*, 23-24.
- Barnett, M.A. (1990). Empathy and related responses in children empathy and its development. Eisenberg N, Strayer J. (Editörler). New York: Cambridge University Press, 147-157.
- Barret-Lenard, G.T. (1981). The empathy cycle: refinement of a nuclear concept. *Journal of Counseling Psychology*, 28(2): 91-100.
- Bertram, K., Randazzo, J., Alabi, N., Levenson, J., Doucette, J. T., & Barbosa, P. (2019) ‘Strong correlations between empathy, emotional intelligence, and personality traits among podiatric medical students: A cross-sectional study’. *Education for Health*, 29(3), ss. 186-194.

- Beyaz, Ö. (2017). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği* [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskisehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Biswas, B., Haldar, A., Dasgupta, A. Mallick, N., & Karmakar, A. (2018). An epidemiological study on empathy and its correlates: a cross-sectional assessment among medical students of a government medical college of Indi. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 40(4), ss. 364-369.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664- 678.
- Bozdemir, O. (2017). *Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair play davranışları arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Brems, C. (1988). Interpersonal perception of young children: Egocentrism or empathy. *The Journal Of Psychology*, 123(4), 329-337.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bursal, M. (2019). SPSS ile Temel Veri Analizleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Veri Analizi El Kitabı (17. Basım), Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E, Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Canıdemir, S. (2019). 18-30 yaş arası bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No. 599614) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Caruso, D. R., & Mayer, J. D. (1998). A measure of emotional empathy for adolescents and adults, unpublished manuscript.
- Chatterjee, A., Ravikumar, R., Singh, S., Chauhan, P. S., & Goel, M. (2017). Clinical empathy in medical students in India measured using the Jefferson scale of empathy-student version. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*, 14(33), ss. 1-6.
- Cotton, K. (1992). Developing empathy in children and youth, the schooling practices that matter most, McCollough.
- Crain, W. C. (1987). *Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı*. Ş. Kozcu (Çev.). Seminer, 5 içinde (s. 80-94). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Crocetti, E., Moscatelli, S., Van der Graaff, J., Keijsers, L., Van Lier, P., Koot, H. M., & Branje, S. (2016). The dynamic interplay among maternal empathy, quality of mother-adolescent relationship, and adolescent antisocial behaviors: new insights from a six-wave longitudinal multi-informant study. *PloS one*, 11(3).
- Cuff, B. M., Brown, S. J., Taylor, L., & Howat, D. J. (2016). Empathy: A review of the concept. *Emotion review*, 8(2), 144-153.
- Çelik, E. (2008). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Çetin, S. (2019). Farklılıklar yönetimine ilişkin yönetici görüşleri ile yöneticilerin empatik eğilimlerinin karşılaştırılması (Tez No. 612952) [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi-Diyarbakır]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2), 567-576
- Dacey, J. S., & J. F. Travers (1996). *Human development across the lifespan*. Third Edition. USA: Brown&Benchmark.
- Davis, HM. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1): 113-126.
- DeKemp, R. A. T., Overbeek, G., de Wied, M., Engels, R. C. M. E., & Scholte, R. H. J. (2007). Early adolescent empathy, parental support, and antisocial behavior. *The Journal of Genetic Psychology*, 168 (1), 5-18.
- Demir, M. K. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının empati becerilerinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-121.
- Demiralp, C. (2017). *Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ile narsistik kişilik özellikleri ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Derli, E. & Alpay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve işbirliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordaması ve bu özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, Özel sayı, 12(2), 1249-1269.
- Dervent, F. (2007). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dizer, B., & İyigün, E. (2009). Yoğun bakım hemşirelerinde empatik eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 9-19.
- Doğan, B., & Moralı, S. (1996) Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psikososyal nedenler, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(4).
- Doğan, O. (2005). Spor psikolojisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Dorak, F., & Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 20(1), 183-207.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 21(1), 155-190.
- Dökmen, Ü. (1998). Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 20 (2): 155-190
- Dökmen, Ü. (2001). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2006). *İletişim çatışmaları ve empati*. 35. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2017). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitapevi

- Durak, F., & Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77
- Eisenberg N., & Strayer J. (1990). Critical issues in the study of empathy. esinberg n, strayer j. (editors). *empathy and its development*. New York: Cambridge University Press; 3-13.
- Ekinci, Ö., & Aybek, B. (2010). Öğretmen adaylarının empatik ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim-Online*, 9, 816-827.
- Ercoşkun, M. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erkal, M. (1991). *Sosyoloji (Toplum ve bilim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkus, A. & Yakupoglu S. (2001). Spor ortamında empati ölçeği (S.E.M) Gelistirme Çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi: Hacettepe Üniversitesi* 12(1): 22-31
- Erkut, T. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1:120-121.
- Ersoy, E.K., & Köşger, F. (2016). Empati: tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9-17.
- Fazel, J. (2011). The Comparison of Big Five Personality Traits between Male and Female Athletes and Non-Athletes. *Journal of Motor Learning and Movement*, 3(2), 81-98.
- Feshbach, N. D., & Feshbach, S. (1982). Empathy training and the regulation of aggression: Potentialities and limitations. *Academic Psychology Bulletin*, 4, 399-413.
- Filiz, A. (2009). *Farklı lise türlerindeki öğrencilerin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Kartal İlçesi Örneği)* [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Genç, S. Z., & Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 3(2), 135-147.
- Gençoğlu, C., & Namlı, S. (2020). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve empati düzeyleri/erzurum teknik üniversitesi örneği. *Sport Sciences*, 15(3), 33-43.
- George, D. & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step By Step. a Simple Study Guide and Reference* (10. Edition).
- Goldstein, A.P., & Michaels, G.Y. (1985) *Empathy: Development, training, consequences*. USA: Lawrence Erlbaum, Associates Publishers. 45-51
- Gülseren, Ş. (2001). Eşduyum (Empati): Tanımı ve kullanımı üzerine bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, 133-145
- Gülveren, H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir].
- Gürsel, H. E. (2016). *Branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Avcılar örneği)* (Tez No. 426202) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Harrington, A. (2001). Dilthey, empathy and verstehen a contemporary reappraisal. *European Journal of Social Theory*, 4(3), 311-329.
- Hoffman, M. L. (1977). Sex differences in empathy and related behaviors. *Sychological Bulletin*, 84(4), 712-722.

- Hoffman, M.L. (1990). The Contribution of Empathy to Justice and Moral Judgment. In: Esinberg N, Strayer J. (Editors), *Empathy and Its Development*. New York: Cambridge University Press, 47-80.
- Hünük, D., & Demirhan, G. (2003). Comparison of primary school, secondary school and university students' attitude toward physical education and sports. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 14(4), 175-184.
- Kağan, M., & Ciminli, A. (2016). Ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin empati ile ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Education Faculty*, 18(2), 1135-1150.
- Kahraman, H., & Akgün, S. (2008). Empati becerileri eğitiminin okul öncesi dönemdeki çocukların empati becerilerine ve sorun davranışlarına etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 15-24.
- Kalliopuska, M. (1983). Relationship between moral judgment and empathy. *Psychological Reports*, 53(2), 575-578.
- Kalliopuska, M. (1991). Empathy among children in music class. *Perceptual and motor skills*, 72(2), 382-382.
- Kandemir, M., & Özbay, Y. (2009). Sınıf içinde algılanan empatik atmosfer ile benlik saygısı arasındaki etkileşimin zorbalıkla ilişkisi. *İlköğretim Online*, 8(2), 322-333.
- Kapıkıran, N. A. (2009). Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve kendini ayarlama açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 81-91.
- Kapıkıran, N. A., & Kapıkıran, Ş. (2000). İletişim becerisi eğitiminin anaokulu öğretmenliği öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik becerileri üzerindeki etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 69-77.
- Karaca, A., Açıkgöz, F., & Akkuş, D. (2013). Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?: bir sağlık yüksekokulu örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 118-122.
- Karademir, T., & Türkçapar, Ü. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 232-245.
- Karakaya, M.A. (2002). *Takım sporu yapan sporcularla bireysel spor yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılması (n.ü. aksaray besyo örneği)* [Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi-Niğde]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karasar, N. (2017). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler, 32. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Katman, H.A. (2010). *Okul yöneticilerinin empatik eğilimlerinin incelenmesi: ısparta il merkezi örneği* [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi-Isparta]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kaya, A. & Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ Çocuk ve ergenler İçin empatik eğilim ölçeği: Geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 110-125.
- Kemp, R. A., Overbeek, G., de Wied, M., Engels, R. C., & Scholte, R. H. (2007). Early adolescent empathy, parental support, and antisocial behavior. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(1), 5-18.
- Kılınç, M. (2016). *Sağlık çalışanlarının empatik eğilim düzeyinin saldırgan davranış düzeyleri ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Koçak, İ. & Sezen Balçıkanlı, G. (2021). Savunma sporları ve empati: elit sporcularda empati becerilerinin incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26 (2), 203-218. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gbesbd/issue/61222/834599>
- Korur, E. N., Öncü, E., & Kılıç, S. K. (2016). Eleştirel düşünme ve empatik eğilim ilişkisi. Beden eğitimi öğretmeni adayları örneği. *Journal of Computer and Education Research*, 4(8), 179-205.
- Lorimer R, & Jowett S. (2009). Empathic accuracy in coach–athlete dyads who participate in team and individual sports. *Psychology of Sport and Exercise* 10(1): 152-158
- Luther, A., & Hotz, A. (2004). Fairness im sport-lernen für's leben. *Leibesübungen-Leibeserziehung*, 48(5), 4-8.
- Marshall, W. L., Hudson, S. M., Jones, R., & Fernandez, Y. M. (1995). Empathy in sex offenders. *Clinical psychology review*, 15(2), 99-113.
- Miller, P. A., & de Haar, M. A. J. (1997). Emotional, cognitive, behavioral, and temperament, characteristics higher empathy child. *Motivation and Emotion*, 21, 109-125
- Nazik, E., & Arslan, S. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 69-75.
- Onay, İ., Egüz, Ş., & Ünal, A. (2015). Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 564-572.
- Oner, N. (2001). *Farklı cinsiyet rol yönelimli kız ve erkek üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Orkunoğlu, O. (1985). *Voleybol antrenörünün el kitabı*. B.T.G.M., Ankara: Voleybol Federasyonu Yayını.
- Önder, A., & Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 23-30.
- Öz, F. (1998). Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(2), 32-38.
- Özbalta, M. (2018). Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin iletişim becerileri ile empatik eğilim düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Özcan, T. C. (2002). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anne-babalarının empati düzeyi ile aile işlevlerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi -İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özkan, N. G. (2019). *Kadınlar basketbol liglerinde oynayan sporcuların empati düzeyleri ve antrenörlerinin liderlik özelliklerini değerlendirmeleri* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Samsun]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özodaşık, M. (2009). Kişilerarası iletişim sürecinde algı, ikna ve empatik ilişkiler. *Konya: Tablet Yayınları*.
- Öztürk, F., Koparan, Ş., Haşıl, N., Efe, M., & Özkaya, G. (2004). Antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 19-25.

- Öztürk, G. (2002). *Beden eğitimi öğretmenlerinde iş doyumu* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk, S. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Değer Yönelimleri Arasındaki İlişki* [Yüksek lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi-Zonguldak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özyazıcıoğlu, N., Aydınoglu, N., & Aytekin, G. (2009). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin empatik ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(3), 46-53.
- Plutchik, R. (1990). Evolutionary bases of empathy, In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development* (p.p. 38-46). USA: CUP Archive. Publishers.
- Polat, M. (2016). *Erzurum ilinde liselerde görev yapan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 445988) [Yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi-Ağrı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi-Adana]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Rehber, U. E., & Atıcı, Y. D. D. M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), 323-342.
- Rogers, C. R. (1983). *Freedom to learn*. Columbus, OH: Merrill.
- Rogers, CR. (1983). Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir. Akkoyun F. (Çev). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1): 103-121.
- Seymen, S. (2007). *KKTC Gazimağusa devlet hastanesinde çalışan yüksek hemşire ve hemşirelerin empatik eğilimleri ile yatan hastaların hemşirelere karşı duydukları memnuniyet düzeyler*. [Yüksek lisans tezi, KKTC Yakın Doğu Üniversitesi-Kıbrıs]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Shapiro, L. E. (2000). *Anne ve babalar için duygusal zeka rehberi*. Ü. Kartal (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Shields, D. L. L., & Bredemeier, B. J. L. (1995). *Character development and physical activity*. Human Kinetics Publishers.
- Smith A., (2006). Cognitive empathy and emotional empathy in human behavior and evolution. *The Psychological Record*, 56, 3-21.
- Soydan, D. (2019). *Lise öğrencilerinin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Samsun]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahan, H. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 248-266.
- Şenkaya, B. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki yöneticilerin empatik eğilimleri (İzmir ili örneği)* (Tez No. 495538) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Çanakkale]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Çev: Baloğlu, M.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- Temizyürek, S. (2019). *Öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (erciyes üniversitesi eğitim fakültesi 3. ve 4. Sınıf öğrencileri örneği)* (Tez No. 589530) [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi-Kayseri]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tezcan, M. (1997). Boş zamanlar sosyolojisi. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Thompson, F. (1983). Empathy: An aim and a skill to be developed. *Teaching History*, 37, 22–26.
- Topcu, Ç., Erdur-Baker, Ö., & Çapa Aydın, Y. (2010). Temel empati ölçeği türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (34), 174-182.
- Tozoglu, E., Dursun, M., & Şebin, K. (2020). Hemşirelerin empati düzeylerinin sportif aktivite yapma ve farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Sport Sciences*, 15(3), 23-32.
- Tozoğlu, E. & Dursun, M. (2020). Curling’te spor psikolojisi, Kenan, Şebin (Ed.). Curling 2. Ankara:Gazi Kitabevi.
- Tozoğlu, E. & Dursun, M. (2020). Spor bilimlerinde bilimsel araştırma süreci, Editör; Gökmen, Ö. Spor & Bilim, İstanbul: Efe Akademi Yayınevi. S.7-23.
- Trevarthen, C. (1984). Emotions in infancy: Regulators of contact and relationships with persons. In Scherer, K. R., & Ekman, P. (Edt.), *Approaches to emotion* (p.p. 129-157), Psychology Press.
- Tutuk, A., Al, D., & Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *CÜ Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
- Uğur, A. (2007). *Oluşturmacı sosyal bilgiler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uluğ, M. (2014). Empati nedir? Tanımı ve benzer kavramlardan farkı. A. Turpoğlu Çelik (Ed.), *Empati kuramdan uygulamaya içinde* (s.1-15). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Ural, S. N. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerine sosyal bilgiler dersinin etkisi* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uysal, V. (2016). Gençlerde empati eğilimi, anne-baba tutumları ve dindarlık. *Dokuzeylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Özel Sayı*. 1- 40
- Ünsal, B., & Ramazanoğlu, F. (2013). Spor medyasının toplum üzerindeki sosyolojik etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 36-46.
- Valiente, C. N., Eisenberg, N., Fabes, S. A., Shaepard, A., Cumberland, A., & Losoya, S. H. (2004). Prediction of children’s empathyrelated responding from their effortful control and parent’s expressivity. *Developmental Psychology*, 40(6), 911-926.
- Vischer, R. (1994). Empathy, form, and space: problems in german aesthetics, 1873–1893. In: Mallgrave HF, Ikonomou E. (Editors). Chicago: University of Chicago Press.
- Warner, R. E. (1984). Can teachers learn empathy?. *Education Canada*, 24(1), 39-41.
- Wispe, L. (1990). History of the Concept of Empathy. In Esinberg N., Strayer J. (Editors). *Empathy and Its Development*. New York: Cambridge University Press; 17-37.
- Worthington Jr, E. L., & Wade, N. G. (1999). The psychology of unforgiveness and forgiveness and implications for clinical practice. *Journal of Social and clinical psychology*, 18(4), 385-418.

- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yetim, A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Morpa Yayınları.
- Yetişen, A. (2018). *Üniversite öğrencilerinde empatik eğilim düzeyi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldıran, İ., Yetim, A., & Şenel, Ö. (1996). Farklı cinsiyetteki lise öğrencilerinin beden eğitimi dersinden beklentileri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 52-59.
- Yıldız, S. (2009). *Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, İ., & Akyel, Y. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(3), 27-33.
- Yılmaz-Yüksel, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yiğitbaş, Ç., Deveci, S.E., Açık, Y., Ozan, A.T., & Oğuzöncül, A.F. (2013). Sağlık eğitimi alan bir grup öğrencinin empatik eğilim ve becerisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 7-13.

EKLER

EK-1. Anket Formu

Sevgili öğrenciler,

Bu araştırmanın amacı öğrencilerin bilimsellik değerine yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Aşağıda kişisel bilgiler bölümünü okuduktan sonra size uygun olan şıkkı işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplarla hem bu çalışmaya hem de eğitim sistemine katkınız olacaktır. Cevaplarınız gizli tutulacak olup, sadece bu araştırmada kullanılacaktır.

Verdiğiniz emek için teşekkür eder, başarılar dilerim.

Uğur SARIBUĞDAY

Araştırmacı

KİŞİSEL BİLGİLER :

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2. Yaşınız:

3. Aile Yapısı:

() Geniş () Çekirdek () Parçalanmış (anne baba ayrı yaşıyor)

4. İkamet yeri (ailenizin)

() Şehir () İlçe () Mahalle (Köy)

5. Babanızın öğrenim durumu:

() İlköğretim () Ortaöğretim (Lise) () Üniversite () Lisansüstü (Y. Lisans-Doktora)

6. Annenizin öğrenim durumu:

() İlköğretim () Lise () Üniversite () Lisansüstü

7. Babanızın mesleği:

() Çalışmıyor () İşçi () Memur () Esnaf () Serbest meslek ()
Diğer.....

8. Annenizin mesleği:

() Çalışmıyor () İşçi () Memur () Esnaf () Serbest meslek ()
Diğer.....

9. Aylık kişisel geliriniz kaç TL.'dir: () Yoktur

10. Sportif aktivite yapıyor musunuz?

() Evet () Hayır

11. Ne tür sportif aktivite yapıyorsunuz?

() Bireysel () Takım () Her ikisi () Yapmıyorum

12. Haftalık sportif aktivite yapma süreniz (toplam saat):

EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ	Tamamen Aykırı	Oldukça Aykırı	Kararsızım	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1- Çok sayıda dostum var.	1	2	3	4	5
2- Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.	1	2	3	4	5
3- Sıklıkla kendimi yalnız hissederim.	1	2	3	4	5
4- Bana dertlerini anlatanlar, yanımdan ferahlanmış olarak ayrılırlar.	1	2	3	4	5
5- Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.	1	2	3	4	5
6- Duygularımı başkalarına iletmede güçlük çekerim.	1	2	3	4	5
7- İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.	1	2	3	4	5
8- Birisiyle tanışırken, bazen dikkatim, onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır.	1	2	3	4	5
9- Çevremde çok sevilen bir insanım.	1	2	3	4	5
10- Düşüncelerimi başkalarına iletmede güçlük çektiğim olur.	1	2	3	4	5
11- İnsanların çoğu bencildir.	1	2	3	4	5
12- Sinirli bir insanım.	1	2	3	4	5
13- Genellikle insanlara güvenirim.	1	2	3	4	5
14- İnsanlar beni tanı olarak dinleyemiyorlar.	1	2	3	4	5
15- Girişken bir insanım.	1	2	3	4	5
16- Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır	1	2	3	4	5
17- Genellikle hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
18- Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar.	1	2	3	4	5
19- Genellikle keyfim yerindedir.	1	2	3	4	5
20- Televizyonda filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.	1	2	3	4	5

EK-2. Etik Kurul Onay Formu

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 70400699-000-E.2100053003
Konu : Etik Kurul Kararı

22.02.2021

DAĞITIM YERLERİNE

Fakültemiz Etik Kurulunun 17.02.2021 tarihli oturumunda alınan 70400699-050.02.04-E.2100048684 sayılı, 2021/1 Fakülte Etik Kurulu Kararları konulu belgede yer alan karar metni aşağıya çıkarılmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Necip Fazıl KISHALI
Alt Kurul Başkanı

Karar 4: Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Uğur SARIBUĞDAY'ın "Atatürk Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı tez çalışması isteği ile ilgili yazısı ve ekleri görüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; adı geçen araştırma çalışmasının yürütülmesinin, etik kurallarına uygun olduğuna, oy çokluğu ile kabul edilmesine, karar verildi.

Dağıtım:
Gereği:
Uğur SARIBUĞDAY

Bilgi:
Sayın Dr.Öğr.Üyesi Abdülvahit DOĞAR

Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı 25240 Ertuğrul
Tel: +90 442 2311330
Elektronik Ad: <http://www.ataturk.edu.tr/iletisim>

Kep Adresi: ataturk@hukl.kep.tr

Bilgi: Ömer TOPAL
Faks: +90 442 2311333
E-Posta: buayoz@ataturk.edu.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
<http://ubys.ataturk.edu.tr/IRMS/Record/Confirmation/Confirmation?code=CE67F1DA5D64>

EK-3. Tez Benzerlik Oranı Beyan Formu

**KIŞ SPORLARI
ve SPOR BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**
Graduate School of Winter
Sports and Sport Sciences

TEZ BENZERLİK ORANI BEYAN FORMU¹

Öğrencinin Adı ve Soyadı	Uğur SARIBUĞDAY
Öğrencinin Numarası	18080101027
Ana Bilim Dalı	Beden Eğitimi ve Spor
Bilim Dalı	Beden Eğitimi ve Spor
Öğrencinin Kayıtlı Olduğu Program Türü	Yüksek Lisans

Yukarıda bilgileri verilen tezin intihal tespit yazılımıyla (Turnitin) yapılan tarama sonucunda elde edilen benzerlik oranları aşağıdaki gibidir. Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi hâlde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Bölümler	Benzerlik Oranı	Kabul Edilebilir Azami Benzerlik Oranları
I. Giriş ve Kuramsal Çerçeve	% 8	% 25
II. Yöntem	% 25	% 35
III. Bulgular	% 10	% 10
IV. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	% 17	% 20
V. Tezin Geneli (I-IV)	% 13	% 25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5 'den büyük olmaması gerekir.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
Uğur SARIBUĞDAY	Dr. Öğr. Üyesi Abdulvahit DOĞAR

¹ Bu form bilgisayar ortamında doldurulmalı, çıktısı imzalanıp Tez Savunması Jüri Öneri Formu'yla birlikte Ana Bilim Dalı Başkanlığı aracılığıyla ÜBYS üzerinden Enstitüye iletilmelidir.

EK- 4. Anket Uygulama İzin Belgesi

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Kurumsal İletişim Direktörlüğü

Sayı : E-39657895-000-2100358018
Konu : Anket Uygulama Hk.

24.12.2021

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Uğur SARIBUĞDAY'ın "Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Empati Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasında kullanmak üzere Yüksekokulunuzda öğrenim gören öğrencilere anket uygulaması yapmak istemektedir. Söz konusu anketin uygulanması için gerekli izinlerin verilmesi hususunu bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Besim YILDIRIM
İletişim Direktörü

Ek : Anket Uygulama Talebi Belgeleri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 39A0DD36952
Atatürk Üniversitesi 25240 Erzurum

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/atatürk-universitesi-ebys>
E-Posta: tuba.gumuc@atauni.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ

